
Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

LITERÁRNÍ HISTORIK MILOSLAV WAJS
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Jana Krbcová
Učitelství pro střední školy, obor ČJ-PS

Vedoucí práce: *Prof. PhDr. Viktora Viktor. CSc.*

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň 22. května 2013

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych poděkovat především vedoucímu diplomové práce prof. PhDr. Viktoru VIKTOROVI, CSc., za jeho rady a čas, který mi věnoval.

Dále bych ráda poděkovala pracovníkům Archivu města Plzně za ochotu, se kterou mi zpřístupňovali materiály Wajsovy pozůstalosti, především paní PhDr. Štěpánce Pflegerové a Hřbitovní správě Malvazinky za poskytnuté informace o rodinném hrobu prof. Miloslava Wajse.

Také bych ráda poděkovala své rodině a příteli za jejich podporu a pomoc při studiu.

OBSAH

1	ÚVOD.....	1
2	LITERÁRNÍ HISTORIK MILOSLAV WAJS.....	2
2.1	RODINA	2
2.2	STUDIA.....	4
2.3	ZAMĚSTNÁNÍ.....	6
2.4	NEMOC.....	7
2.5	ZÁJMY.....	7
2.5.1	Korespondence dokreslující život historika.....	8
3	POČÁTKY TVORBY	12
3.1	LIDOVÁ MLUVA ČESKÉHO PODJEŠTĚDÍ.....	12
3.1.1	Korespondence s Českou akademií věd a umění, Praha.....	13
4	PUBLIKAČNÍ ČINNOST	14
4.1.1	Korespondence s PhDr. Jiřím Hallerem - redaktorem časopisu Naše řeč	14
5	ŠKOLSKÁ ČINNOST	16
6	LITERÁRNĚ-HISTORICKÉ PRÁCE S REGIONÁLNÍ TEMATIKOU.....	18
6.1	KARLOVARSKO V ČESKÉ LITERATUŘE	18
6.2	ČESKÉ LITERÁRNÍ KARLOVARSKO	20
6.2.1	Posudky na práci České literární Karlovarsko.....	21
6.2.2	Korespondence týkající se práce České literární Karlovarsko.....	22
6.3	KARLOVARSKO V ČESKÉ KRÁSNÉ LITERATUŘE 20. STOLETÍ	27
6.3.1	Posudek na článek Karlovarsko v české krásné literatuře 20. století	27
6.3.2	Korespondence týkající se práce Karlovarsko v české krásné literatuře 20. století	28
6.4	ZÁPADOČESKÉ LÁZNĚ V ČESKÉ LITERATUŘE.....	30
6.5	JAN KOLLÁR A KARLOVARSKO.....	31
6.5.1	Korespondence týkající se Jana Kollára.....	33
6.6	KAREL ČAPEK NA KARLOVARSKU	39
6.6.1	Posudek na práci Chyše v životě a díle Karla Čapka	40
6.6.2	Korespondence týkající se Karla Čapka.....	42
6.7	JOHANN WOLFGANG GOETHE A KARLOVY VARY	48
6.7.1	Korespondence týkající se J. W. Goetha	49
6.8	OSTATNÍ AUTOŘI NA KARLOVARSKU	53
7	ZÁVĚR	54
8	SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	56
8.1	LITERATURA.....	56
8.2	PRAMENY	56
9	RESUMÉ.....	57
10	PŘÍLOHY	59
10.1	BIBLIOGRAFIE	59
10.2	OBRÁZKY	66

1 ÚVOD

PhDr. Miloslav Wajs, literární historik, středoškolský profesor a ředitel gymnázia v Podbořanech a zdravotnické školy v Karlových Varech, se svou pedagogickou, badatelskou a publikační činností zařadil mezi přední regionální autory Karlovarského kraje. Za svou práci byl oceněn v roce 1970 Cenou lázeňského města Karlovy Vary.

O tomto karlovarském literárním historikovi dosud nebyla zpracována žádná publikace ani ucelená bibliografie. Veškeré údaje o jeho životě a přehledu děl jsou uloženy v Archivu města Plzně v pozůstalostním fondu Miloslava Wajse. To je důvod, proč jsem si ke své diplomové práci vybrala právě tohoto středoškolského profesora, rodáka z Prahy - Smíchova.

Cílem diplomové práce je sestavit na základě archivního materiálu životopis Miloslava Wajse. Pokusím se vytvořit ucelený přehled jeho rozsáhlé činnosti s důrazem na literárně-historickou tvorbu.

Diplomovou práci jsem rozčlenila do 5 hlavních kapitol. V první kapitole bych ráda představila život samého autora. Ve druhé kapitole se budu věnovat jeho prvním literárním počínům a disertační práci z oboru dialektologie. Třetí kapitola bude patřit publikační činnosti. O jeho školské činnosti se zmíním ve čtvrté kapitole a v poslední nejobsáhlejší kapitole se budu podrobně věnovat jeho literárně-historickým pracím s regionální tematikou. Tuto poslední kapitolu jsem dále rozdělila na jednotlivé podkapitoly.

První podkapitola se zabývá samotným Karlovarskem v české literatuře. V druhé podkapitole se věnuji jeho nejvýznamnější knize „České literární Karlovarsko“, která je výsledkem autorova několikaletého studia. Ve třetí zmiňuji nevydaný druhý díl Českého literárního Karlovarska „Karlovarsko v české krásné literatuře 20. století“ a čtvrtá podkapitola bude patřit Západočeským lázním v české literatuře. V dalších podkapitolách představím jednotlivé spisovatele, kteří zanechali své stopy v literatuře Západočeského kraje. Jedná se o Jana Kollára, Karla Čapka či Johanna Wolfganga Goetha. Jednotlivé kapitoly a podkapitoly doplňují korespondencí profesora Wajse s významnými osobnostmi. Tato korespondence se vždy týká daného tématu, kterému se v práci věnuji.

Má práce by měla systematizovat základní poznatky o životě a díle Miloslava Wajse a stát se prvním podrobnějším zdrojem zabývajícím se tímto autorem.

2 LITERÁRNÍ HISTORIK MILOSLAV WAJS

2.1 RODINA

Literární historik a středoškolský profesor Miloslav Wajs se narodil 24. března 1908 v Praze na Smíchově. Patřil mezi přední kulturní pracovníky Karlovarska. Žil v Karlových Varech na Zámeckém vrchu č. 13.

Jeho otec František Wajs byl významným středoškolským profesorem. Narodil se 26. 2. 1843 v Újezdu u Svijan. Pocházel z rodiny tkalce a chalupníka z Turnovska. *„Studoval na státním gymnáziu v Jičíně, tehdy ještě s německou řečí vyučovací, kdež také maturoval(,) a to česky. Po té(!) studoval klasickou filologii na pražské universitě a po studiích s výborným prospěchem vesměs vykonaných, působil krátký čas jako suplent na akademickém(!) gymnasiu v Praze, odkudž dostal se na gymnasium v Rokycanech.“¹* „Poněvadž odmítl přání rodičů, aby studoval bohosloví, musil se na studiích vydržovat sám. Po dokončení filosofie se věnoval středoškolské profesuře. Podle matčina vyprávění působil na studenty - třebaže ještě za Rakouska - ve vlasteneckém protidynastickém duchu.“² Působil na řadě škol v různých místech v Čechách, naposledy na smíchovském reálném gymnáziu v letech 1892 až 1909, kdy odešel na zasloužený odpočinek.

„Professor František Wajs byl vynikajícím pedagogem a pravým otcovským přítelem svého žactva, jenž znaje duši malého studentíka, jako dospívajícího žáka vyšších tříd gymnasijských, dovedl svému žactvu vnuknouti nejen lásku k neoblíbeným jinak jazykům klasickým, nýbrž také žactvo své skutečně rádně předmětům, jenž přednášel, naučil, neužívaje nikdy vůči žactvu oné pověstné středoškolské přísnosti. Pro svoji vlídnost a laskavost těšil se mezi svým žactvem opravdové lásce a vážnosti, a všichni jeho žáci bývalí, z nichž mnozí zaujímají vysoká postavení společenská, s láskou vzpomínají na léta, jež pod otcovskou péčí svého starostlivého profesora Wajse byli ztrávili(!).“³ Nejen u žactva, ale i u svých kolegů byl velice oblíben pro svoji milou povahu a obětavost.

¹ Místní zprávy - článek o úmrtí prof. Františka Wajse, bez bibliografické citace, inv.č. 801, LP 1700.

² Životopis Miloslava Wajse, inv. č. 11/6, LP 1420. Veškeré věcné informace citovány z pozůstalosti M. Wajse uložené v Archivu města Plzně. Fond M. Wajs.

³ Viz pozn. 1.

Jeho první manželka se jmenovala Anežka Brejchová (zemřela v roce 1900), s ní měl šest dětí, Karolinu, Vincence, Františka, Bohuslava, Josefa a Emilii.⁴ Tři z nich – Karolina, Vincenc, Bohuslav - brzy zemřeli.

František studoval na Lékařské fakultě české univerzity Karlo-Ferdinandovy v Praze. Stal se praktickým lékařem v Drahanech na Moravě a vlastnil sanatorium v Luhačovicích. „*Jeho životní cestu neznám, zemřel náhle někdy ve 20. letech v Jugoslávii.*“⁵ Mladší syn Josef (narozen v roce 1881) byl právník a působil jako ředitel politické služby Magistrátu hl. města Prahy. Zemřel po krátké nemoci dne 9. 11. 1965 ve věku 85 let. Dcera Emilie, narozena 25. 12. 1884, trpěla nevyлéčitelnou chorobou, zemřela v pouhých devatenácti letech v roce 1903.

V roce 1902 se profesor František Wajs oženil podruhé, tentokrát s Albinou Koškovou. Narodila se 16. září 1872 v Padařovicích. Pocházela z rodiny rolníka. V roce 1908 se jim narodil syn Miloslav. Když byly Miloslavovi čtyři roky jeho otec zemřel nečekaně na mrtvici. Skonal ve svém bytě v Husově ulici, a tak syna vychovávala pouze matka a poručíkem byl ustanoven jeho bratr JUDr. Josef Wajs.

Manželkou profesora Miloslava Wajse se stala Věra Poláková narozená dne 30. září 1918 v Uherském Brodě. „*Narodila jsem se jako čtvrté dítě v rodině úředníka ČSD. Když mi bylo necelých 8 let, oba rodiče zemřeli. Nejprve se o mne staral dva roky nejstarší bratr Jaroslav a pak až do mého provdání sestra.*“⁶

Věra Wajsová měla dva bratry a sestru – Jaroslava, Jindřišku (Hyhlíkovou) a Vlastimila. „*Bratr mé manželky inž. Jaroslav Polák byl zaměstnán v Optikotechně v Přerově. V r. 1941 byl nacisty přeložen do Zbrojovky do Rumunska a odtud se mu podařilo přejít i s dělníky za hranice. Nějaký čas byl zaměstnán v Indii, pak přesídlil do Batawy v Kanadě. Několikrát poslal manželce léky, dokud jich zde byl nedostatek. Podotýkám, že svého švagra neznám, dokonce se ani nedostavil na naši svatbu.*“⁷

Věra Wajsová studovala dvouletou odbornou školu pro ženská povolání v Praze (1935 - 1937) a ročník živnostenské pracovní v Praze. Se svým manželem se seznámila na

⁴ Vysvědčení nemajetnosti, inv. č. 76, LP 1420 - MUDr. František Wajs.

⁵ Pozn. Miloslava Wajse k vysvědčení svého bratra Františka, inv. č. 73 + 75, LP 1420.

⁶ Věra Wajsová, inv. č. 37/7 LP 1421 - Doklady o zaměstnání V. Wajsové.

⁷ Životopis prof. Miloslava Wajse, inv. č. 11/7 LP 1420 - Doklady, Archiv města Plzně.

Reprezentačním věnečku v roce 1935 a o dva roky později byli oddáni v českobratrském evangelickém chrámu Páně na Smíchově.

Byla zaměstnána v Karlových Varech ve zdejší státní spořitelně, pak v sekretariátě hospodářské školy a v letech 1954 - 1958 se jí konečně splnil sen o povolání, po kterém vždy toužila, totiž o práci s dětmi. Stala se vychovatelkou v žakovském domově.

Již v roce 1947 se u Věry Wajsově objevila plicní tuberkulóza. V zárodku byla léčena dva měsíce v sanatoriu v Jevíčku a později na klinice prof. Jedličky pro plicní choroby v Praze a v Karlových Varech. Od r. 1958 byla v invalidním důchodu. Věra Wajsová zemřela ve věku 48 let v roce 1967.

Jejich první dcera Eva (Huková) se narodila 11. února 1940 v Praze. Navštěvovala čtyřletou hospodářskou školu v Karlových Varech a studium ukončila maturitní zkouškou v roce 1958. Byla funkcionářkou hlavního výboru ČSM jako pokladní, poté zaměstnána v účtárně v Řemeslnických potřebách a pracovala též v ROH, kde byla zvolena předsedkyní revisní komise. V roce 1961 se vdala za Jiřího Huka a měli spolu dvě děti, Romana a Hanu.

Druhá dcera Helena (Rothová) se narodila 23. října 1941 v Praze. Studovala také čtyřletou hospodářskou školu v Karlových Varech a zastávala místo pokladní v hlavním výboru ČSM. Vdala se v roce 1959 za Vladimíra Rotha a měli spolu syna Zbyňka.

2.2 STUDIA

Dne 16. září 1914 začal Miloslav Wajs navštěvovat pětitřídní chlapeckou školu na Smíchově. Jeho třídními učiteli byli Jan Schneider a Ondřej Hájek. Miloslav Wajs byl římskokatolického vyznání. Na této obecné škole studoval do roku 1918.

Poté vykonal středoškolská studia od roku 1918/19 až do konce roku 1925/26 na Českém státním reálném gymnasiu v Praze, kde je také dokončil a podrobil se zkoušce dospělosti. Na základě této zkoušky byl uznán k přijetí na universitu.

Po absolvování střední školy se stal studentem Filosofické fakulty University Karlovy v Praze v letech 1926 - 1932/3. Ve studentském roce 1926/7 studoval český jazyk a starší literaturu u prof. Emila Smetánky, dějiny české literatury u prof. Jaroslava Vlčka, německý jazyk u profesorů Otokara Fischera a dr. Josefa Janka, jenž byl spoluautorem

čtyřsvazkového Příručního slovníku německo-českého,⁸ čtení a výklad staročeských textů u doc. Ryšánka. Dále studoval filosofii u prof. Jana Blahoslava Kozáka, jenž založil s Emilem Utitzem v roce 1934 Pražský filosofický kroužek,⁹ dějiny pedagogiky u prof. Otokara Kádnera, staroslověnštinu a slovanské jazyky u prof. Miloše Weingarta nebo dějiny německé literatury u prof. Arnošta Viléma Krause.

V roce 1927/8 docházel na přednášky sociologie dr. Břetislava Foustky, literatury české prof. Jana Jakubce, jehož vrcholným vědeckým dílem se staly *Dějiny literatury české*,¹⁰ slovenská cvičení dr. Menšíka nebo fonetiku u dr. Messera a dr. Chlumského.

V dalším studentském roce 1928/9 se věnoval hodně cizím jazykům, tj. srbochorvatštině u dr. Prohasky, ruštině u lektora Béma, polštině u dr. Zelenky či hornolužické srbštině u dr. Krječmar'a.

V posledních třech letech akademického studia 1929/32 se Miloslav Wajs věnoval studiu lužické srbštiny jako žák profesora Josefa Páty, za okupace popraveného nacisty.

Dne 18. června 1930 požádal podepsanou vědeckou zkušební komisi o povolení zkoušky učitelké způsobilosti pro střední školy. V průběhu zkoušky vypracoval následující seminární práce: Nářečí osady Padařovic s výsledkem velmi dobrým a Albert Fuchs a jiní překladatelé básní Erbenových s výsledkem dobrým. Dále klausurní a ústní zkoušky v letním období 1931 a 1932, proto zkušební komise ze dne 13. května 1932 uznala Miloslava Wajse způsobilým vyučovat českému a německému jazyku ve vyšších třídách středních škol s československým jazykem vyučovacím.¹¹ Ředitelem vědecké zkušební komise byl prof. Josef Janko a členy komise prof. Otokar Fischer a prof. Emil Smetánka.

Poté 21. května 1932 byl zapsán do seznamu kandidátů na profesuru. Policejní ředitelství v Praze vydalo vysvědčení o národní spolehlivosti, kde stvrzuje, že na pana Miloslava Wajse nevyšlo najevo nic úhonného. Toto vysvědčení mu bylo vydáno jako doklad k žádosti o místo profesora na státních školách.

Příhlášku k rigoróznímu řízení podal Miloslav Wajs na měsíc březen roku 1971. Po složení rigorózních zkoušek byl 21. 6. 1971 promován na doktora filosofie.

⁸ <http://www.ff.cuni.cz/FF-9129.html> - Přehled děkanů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy od r. 1882.

⁹ <http://www.ff.cuni.cz/FF-9129.html> - Přehled děkanů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy od r. 1882.

¹⁰ Viz pozn. 8.

¹¹ Vysvědčení učitelké způsobilosti, inv. č. 4, LP 1420.

Profesor Miloslav Wajs vystudoval kromě českého a německého jazyka, také francouzský a anglický jazyk na King's school of English v Londýně.

Byl vášnivým cestovatelem. Navštívil celkem dvacet pět států světa, ze vzdálenějších např. Alžírsko, Egypt, Kubu, Kypr, Řecko, Turecko, Tunisko a Velkou Británii. „V r. 1928 jsem dostal Wieslerovské stipendium na cestu po Lužici. Dostal jsem se až do Berlína, ale v noclehárně pro bývalé příslušníky Rakouska-Uherska mi někdo odcizil cestovní pas. Náš zastupitelský úřad mi vystavil náhradní pas jen k návratu.“¹²

2.3 ZAMĚSTNÁNÍ

Po absolvování vysokoškolských studií se Miloslav Wajs věnoval gymnasijsní profesuře v Nymburce (1932 - 1937). V té době jsou zahrnuta i dvě léta vojenské prezenční služby u leteckého pluku 6.

Zemská školní rada v Praze ustanovila od 13. srpna 1937 Miloslava Wajse definitivním profesorem s úředním titulem „státní profesor“. V témž roce byl jmenován podporučíkem v záloze u pěšího pluku č. 45. „Od června do srpna 1945 jsem sloužil jako podporučík ve funkci správce materiálu na hospodářské správě vojenského útvaru, který se vytvářel z jedné jednotky naší východní armády v Kadani (její příslušníci byli volyňští Češi).¹³ Poté byl propuštěn do poměru mimo činnou službu ppor. prov. v zál. H. S. pluku.

Po ročním působení na Reálném gymnáziu v Podbořanech, nastoupil od 1. září 1938 na Reálné gymnázium v Mělníce, kde působil v letech 1938 - 1942. „Poněvadž bylo toto gymnázium postupně rušeno, byl jsem převeden na Vyšší ovocnicko-vinařskou a zahradnickou školu v Mělníce (1942 - 1945). Na obou školách jsem vyučoval češtině a němčině. Vyučoval jsem též v kurzech němčiny pro zaměstnance okresního úřadu a pro železniční zaměstnance na Mělníce. Že vyučování němčině jsem hleděl příjemnit a konal je ve vlasteneckém duchu, svědčí ta okolnost, že bývalí žáci i posluchači z té doby se dosud rádi ke mně hlásí a že vzpomínka na vyučování v nich nezanechala nepříjemné dojmy.“¹⁴

Po revoluci byl prof. Miloslav Wajs povolán zpět na Reálné gymnasium v Mělníce. Zanedlouho po začátku školního roku 1945/46 ho vyzvala Zemská školní rada v Praze, aby

¹² pozn. Miloslava Wajse k prozatímnímu cestov. pasu, inv. č. 8/2, LP 1420.

¹³ Pozn. Miloslava Wajse, inv. č. 12/6 LP 1420 - Vojenské záležitosti.

¹⁴ Životopis prof. Miloslava Wajse, inv. č. 11/7 LP 1420 - Doklady, Archiv města Plzně.

řídil přípravy k zahájení vyučování na obnovovaném Státním reálném gymnasiu v Podbořanech, kde působil před válkou. „Ředitelem tohoto ústavu jsem byl čtyři léta do r. 1949, kdy pro nepochopení veřejných činitelů bylo reálné gymnasium zrušeno. Od 1. září 1949 jsem přešel jako ředitel na Vyšší zdravotnickou školu v Karlových Varech, kterou jsem zorganizoval z dosavadní odborné školy pro ženská povolání, ošetrovatelské školy a ústavu pro vzdělání a výcvik porodních asistentek. V r. 1951 jsem byl odvolán z funkce ředitele a byl jsem ustanoven učitelem na hospodářské škole v Karlových Varech, kde jsem našel klidné pracovní prostředí.“¹⁵ Na této škole působil až do roku 1964.

2.4 NEMOC

V letech 1948 - 1955 byl Dr. Miloslav Wajs organizován pod KSČ. „V r. 1954 u mne projevil onemocnění vysokým krevním tlakem tak, že jsem byl několik měsíců práce neschopen. Po návratu ze sanatorního léčení vyslovil vedoucí lékař při posudkové komisi obavu, že tato hypertenze nervového původu by mohla mít za následek i částečnou invaliditu, a doporučil mi, abych se vzdal mimoškolní činnosti. Z toho důvodu jsem požádal o vyškrtnutí z KSČ. V následujícím roce 1955 mi bylo vyhověno.“¹⁶

Vzhledem k těžkému onemocnění odešel roku 1964 do invalidního důchodu. Přesto učil několik hodin týdně na jazykové škole.

2.5 ZÁJMY

Široké spektrum zájmů a nevšední kulturní rozhled prof. Wajse doplňují nejen jeho znalosti cizích jazyků, ale také láska k cestování. Stal se vedoucím zájezdů učitelů z Karlových Var na Berounsko, Domažlicko, východní Slovensko, do Českého Ráje, Jizerských hor mnoho dalších. Prof. Wajs žil velice čilým kulturním životem, byl zdatným turistou a lyžařem. Rád navštěvoval divadelní představení a poslouchal vedle vážné klasické hudby i současnou populární hudbu.

Až do pozdního věku si zachoval tvůrčí elán a žil bohatým kulturním životem. Zemřel 9. ledna 1994 v Karlových Varech. Pochován je na Smíchovském hřbitově Malvazinky, kde se nachází rodinný hrob Wajsových.

¹⁵ Životopis prof. Miloslava Wajse, inv. č. 11/7 LP 1420 - Doklady, Archiv města Plzně.

¹⁶ Tamtéž.

2.5.1 KORESPONDENCE DOKRESLUJÍCÍ ŽIVOT HISTORIKA

Pozůstalostní fond prof. Miloslava Wajse, který je uložen ve čtyřiceti čtyřech archivních kartonech, je rozdělen do dvanácti skupin, z nichž nejobsáhlejší je skupina Korespondence. V této skupině se nacházejí dopisy významných osobností z oblasti literatury a historie, např. prof. Vladimíra Šmilauera, prof. Františka Buriánka, prof. Josefa Páty, prof. Jana Blahoslava Čapka, prof. Emila Smetánky. Jsou zde uloženy dopisy různých vědeckých institucí u nás i v zahraničí, přátelská a odborná korespondence, korespondence výtvarníků - Břetislava Bendy, Cyrila Boudy, Josefa Hodka atd., ale i dopisy herců - Františka Filipovského či Ladislava Chudíka. Početná je i korespondence se zahraničními přáteli a známými, s nimiž se dr. Miloslav Wajs seznámil na svých cestách v zahraničí nebo přímo v Karlových Varech.¹⁷

Korespondence profesora Miloslava Wajse dokresluje nejen jeho soukromý život, ale i charakter doby.

VÁCLAV DUBSKÝ - ŘEDITEL STŘEDNÍ EKONOMICKÉ ŠKOLY V K. VARECH

Ředitel Václav Dubský sepsal dne 30. 6. 1961 hodnocení o Miloslavu Wajsovi, učiteli SEŠ v Karlových Varech.

„Po pracovní stránce je u s. Wajse patrné, že je učitelem svědomitým, pečlivým a zkušeným a jeho odborné znalosti mají vysokou úroveň. Jeho přípravy na vyučování jsou promyšlené a pravidelné. Umí velmi pěkně a poutavě vykládat a zejména jeho hodiny literatury jsou velmi zajímavé a žáky oblíbené. Vůči znalostem žáků je náročný a klasifikuje přísně. [...] Ve škole je členem ZV odborové organizace, kde již po řadu let zastává velmi svědomitě funkci pokladníka (hospodáře). [...] Pravidelně se zúčastňuje RSS, avšak diskuzí o politických otázkách se mnoho nezúčastňuje. Je bezpartijní a jeho politická vyspělost je průměrná. Jeho poměr k socialistickému zřízení je kladný. Vzhledem k jeho bohatým zkušenostem a organizačním schopnostem má předpoklady pro zastávání vedoucí funkce. Při hodnocení učitele Miloslava Wajse se vycházelo z osobních zkušeností a z hospitačních záznamů ředitele školy a jeho zástupců a z připomínek závodního výboru

¹⁷ PhDr. Hana Dobrá, Inventář Archivu města Plzně, Plzeň 1995.

odborové organizace, s níž bylo hodnocení projednáno a která s uvedeným hodnocením vyslovila souhlas.“¹⁸

JAROSLAV ŠAJNER - PŘEDSEDA MĚSTSKÉHO NÁRODNÍHO VÝBORU

Dne 22. března 1956 byl Miloslav Wajs pozván na slavnost Dne učitelů 1956, kde měli být vyznamenáni nejlepší karlovarští učitelé a školští pracovníci. Na návrh ředitele Václava Dubského byl určen jako první z učitelů SEŠ k veřejnému ocenění učitelé práce. Toto pozvání od Jaroslava Šajnera došlo 26. března, avšak den nato 27. března přišlo Miloslavu Wajsovi ústní vyrozumění od ředitele, aby toto pozvání považoval za bezpředmětné. V roce 1968 podal žádost o zpětné přiznání vyznamenání.

„Protože však nebylo proti mně ze školských důvodů námitek, šlo zřejmě o neodůvodněný a neuvážený místní zásah zvenčí, žádám, aby toto konečné rozhodnutí bylo revokováno a aby mi bylo vyznamenání zpětně přiznáno.“¹⁹ Zadržený dekret byl prof. Miloslavu Wajsovi vydán na jaře 1968.

KRAJSKÝ NÁRODNÍ VÝBOR

S touto žádostí o přiznání vyznamenání podal Miloslav Wajs také žádost o rehabilitaci ze dne 20. května 1968. *„S platností od 1. srpna 1951 jsem byl zbaven funkce ředitele Střední zdravotnické školy v Karlových Varech, kterou jsem budoval od září 1949. [...] Školský odbor KNV v Karlových Varech mi dal ústy Jana Kubáně najevo, že musím být vyměněn, aby byla škola na správné politické úrovni /tedy v duchu tehdejšího nesprávného pojetí/. Na mou námitku, že při vedení školy musí jít především o stránku odbornou, nebral Jan Kubáň zřetel. Byl jsem tedy nahrazen učitelkou vaření Charvátovou, která mi při nástupu služby v ředitelně prohlásila, že o administrativu nemá zájem a pokladnímu deníku, že nerozumí. Přes její základní nedostatky pro vedoucí funkci, které se pak v plné míře projeví, ponechala jí školská správa řízení školy až do konce školního roku 1951/52.*“²⁰ Miloslav Wajs se tím cítil poškozen nejen morálně a společensky, jelikož byl bez vážného důvodu a bez písemného odůvodnění zbaven vedoucí funkce na škole, ale také finančně.

¹⁸ Opis hodnocení řed. Václava Dubského, č. inv. 16/2, LP 1420 - doklady, přihláška o rehabilitaci.

¹⁹ Přihláška o rehabilitaci a o vrácení zadrženého vyznamenání, č. inv. 16/3, LP 1420 - doklady.

²⁰ Opis dopisu ve věci rehabilitace ministerstvu školství, 18., č. inv. 16/4, LP 1420 - doklady.

PHDR. FRANTIŠEK BRÁBLÍK, CSC. - BÝVALÝ KOLEGA NA SEŠ V K. VARECH

V dopise z 19. 11. 1967 (v tomtéž roce, kdy zemřela profesoru Wajsovi manželka) píše, jak pokračoval v dráze svého otce profesora. Přemíra práce spojená s vedením škol po šest prvních poválečných let, také *„přetížení novou, prý lepší, ale ve skutečnosti horší školou, i když s honosným titulem školy socialistické, mě beze zbytku spotřebovalo. [...] Až v důchodu jsem pocítil uvolnění a za nemoci manželky mě právě zájem o českou literaturu na Karlovarsku pomáhal vytrhovat z myšlenek, které na mne padaly po chmurné prognóze lékařky.“*

ING. ARCH. VLADIMÍR BIDLAS

Vladimír Bidlas byl spolužák ze smíchovského gymnázia a hlavní projektant nové vysílací a vyhlídkové věže na Petříně.

V dopise z 15. 4. 1991 Bidlas píše: *„Jak víš (!) máme teď v Praze novou televizní věž, která rozporuplně nahraňuje (!) můj návrh na Petříně, který byl zamítnut, prý jsem zkazil pohled na Petřín a Hradčany. Nejsm toho mínění, nejsem sám a co Ty na to?“* Na závěr dopisu posílá *„obrázky mých neúspěchů“*.

V dopise ze 4. 5. 1991 píše Miloslav Wajs: *„Sám jsem také neměl ve všem štěstí. Sundali mě z ředitelského místa zdravotnické školy, která měla velmi dobrou pověst. [...] Pak ze zdravotnické školy jsem odešel sice se ctí, ale škola má prý být vedena hlavně politicky, což mi inspektor pověděl na mou námitku, že má být na výši především odborně. No a pak jsem šel za třídního nejprve na dvouletou hospodářskou školu, abych si o sobě moc nemyslel. Ale to mě chtěli také zavřít, jenže při bleskové revizi jsem měl pokladnu na chlup v pořádku, a tak z toho sešlo.“*

HELENA ROTHOVÁ - DCERA MILOSLAVA WAJSE

Tento dopis je poslán z Karlových Var 10. 8. 1968 dceři do Liberce a týká se především vzpomínek na manželku Věru Wajsovou. V závěru dopisu se přesto Miloslav Wajs zmiňuje o situaci ve školství. [...] *„A velmi mě mrzelo, víc než to, že ředitel Dubský mi nedal onen výnos na vědomí že mě ani Podlipný neupozornil jako důchodce, který není*

tak ve styku se školou, že KNV v Plzni poslal na školy přípis ve věci rehabilitace. Nebýt paní profesorky, která se o věci dověděla na své škole, kde je také jeden sesazený ředitel, nebyl bych ani včas podal přihlášku k nápravě křivdy z roku 1951, kdy jsem byl neoprávněně zbaven ředitelské funkce. [...] Dubský už před časem prohlásil ve škole, že důsledné rehabilitace by byly sebebičováním.[...] Rozhodně v právu jsem já. Ovšem může být i jiný názor. Třeba ten, který vyslovil Podlipný paní profesorce, že kdo není ředitelem, uchoval si zdraví. A na mne právě poměry, které vedly k mému sesazení, působily tak, že po léta nastřádaná tíseň se projevila v organismu závadou, která mě mohla stát život.“²¹

²¹ Dopis dceři Heleně Rothové, č. inv. 802, LP 1690, Archiv města Plzně.

3 POČÁTKY TVORBY

3.1 LIDOVÁ MLUVA ČESKÉHO PODJEŠTĚDÍ

Profesor Miloslav Wajs se nezabýval pouze činností středoškolského profesora, své pedagogické působení doplňoval soustavnou badatelskou a odbornou publicistickou činností.

Za první literární počín Miloslava Wajse je možné považovat jeho disertační práci z oboru dialektologie „Lidová mluva osady Padařovice na Turnovsku“, kterou předložil roku 1938. Práce nebyla prof. Havránkem shledána (po znovuootevření vysokých škol) „zralou“ k dosažení doktorátu. Původně byla předložena prof. Smetánkovi, ten ale mezitím zemřel. K přepracování se Miloslav Wajs nedostal z důvodu přemíry práce ředitele gymnázia v Podbořanech.

Dílo „Lidová mluva osady Padařovice“ podává popis a výklad mluvy obyvatel Padařovické osady podle vlastních záznamů. *„Autor pojednal o lidové mluvě v kraji od Ještědu k Jizeře mezi Mnichovým Hradištěm a Turnovem,(!) na základě vlastního zkoumání na místě, rodiště to rodičů autorových, i na základě běžné dialektické dotazníkové akce. Studie přináší řadu nových dokladů pro naši historickou mluvnici i pro žádoucí moderní českou dialektologii.“*²²

Tato práce byla později vytištěna jako krátká studie o podještědské lidové mluvě. V roce 1929 Česká akademie věd připravovala tehdy první akci snažící se zachytit mizející mluvu natrvalo na gramofonových deskách. O toto dílo se zasloužil univerzitní profesor experimentální fonetiky UK dr. Josef Chlumský (1871 - 1939). Miloslav Wajs jako jeho žák se na této práci podílel. V roce 1980 vyšel článek v měsíčníku Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé pod názvem „První záznam lidové mluvy Podještědské na gramofonové desce“, jenž M. Wajs věnoval památce svému bratranci Josefu Koškovi z Padařovic (zemř. v 74 letech 15. února 1980). *„Za pobytu v Padařovicích o hlavních prázdninách roku 1929 se mi podařilo získat strýčka Josefa Koška (1865 - 1935), aby namluvil v Praze jedno vyprávění nářečně zabarvené. Vidím ještě dnes, jak jsme seděli u sušírny nad úvozem cesty, směřující od vrat záhumením do polí, jak on vyprávěl a já zapisoval, aby pak měl možnost nahlížet do textu, když nebyl zvyklý hovořit spatra jako*

²²Z naší vědecké literatury, inv. č. 1017, LP 1701 - články věnované PhDr. M. Wajsovi.

*někteří lidoví vyprávěči.*²³ Text strýčkova vyprávění otiskl Miloslav Wajs pod názvem „Jak se mluví v Padařovicích na Českodubsku“ v Naší řeči roku 1939. „*Pro potěšení milovníků lidové mluvy ho zde přepisují, ale upouštím od přesného fonetického přepisu, aby se čtenář mohl nerušeně soustředit na obsah. Sledujte tedy celou tu historii, vypravovanou před 51 lety.*“²⁴

V měsíčníku Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé vyšly i další články např. „Karlovarské intermezzo Karolíny Světlé“ a „Jak jsem sbíral nářeční materiál v Podještědí“.

3.1.1 KORESPONDENCE S ČESKOU AKADEMIÍ VĚD A UMĚNÍ, PRAHA

V dopise z 31. května 1929 píše J. Zubatý za presidium ČSAV: „*Česká akademie stojí před důležitým podnikem, zachytiti pro budoucí časy znění naší řeči, zejména také mluvy lidové a lidové písně. K Vám obrací se s prosbou, abyste ji v této věci podporoval. Jde o to vybrati vhodnou osobu, nejraději muže, která dobře mluví svým nářečím, má dobré nervy, hlas ne příliš vysoký ani příliš nízký /nejraději takový, kterému hudebníci říkají baryton/ a která by byla ochotna do fonografu promluvíti. [...] Aby řeč byla nikoli strojená, nýbrž skutečná, bylo by snad nejlépe, kdyby osoba ta vypravovala do fonografu nějaký příběh z vlastního života. [...]*“

V roce 1940 vydal profesor Wajs některé výsledky své práce v Časopise pro moderní filologii pod názvem „Charakteristické rysy lidové mluvy českého Podještědí“. Byl to právě profesor Vladimír Šmilauer, kdo se o to zasloužil. „*[...] a pod čarou mě představil jako mladého adepta filologické vědy. Od té doby jsem zůstal natrvalo v dosahu kouzelného fluida osobnosti milého pana profesora.*“²⁵

²³ První záznam lidové mluvy Podještědské na gramofonové desce, inv. č. 1009, LP 1692. Články - jazykovědné.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Přípitek z Karlových Var, inv. č. 695/1a, LP 1437 - korespondence.

4 PUBLIKAČNÍ ČINNOST

Profesor Miloslav Wajs publikoval v mnoha novinách a časopisech. Články mu vycházely v letech 1928 - 1992.

V třicátých letech uveřejnil Miloslav Wajs několik prací v časopise Naše řeč o jazykové správnosti. Jednalo se např. o článek z roku 1937 „Čeština vývěsních štítů a reklamních nápisů“, z r. 1938 „Čestné názvy středních škol“ nebo z r. 1937/8 „Zkratky iniciálové“. Dále uveřejnil recenze, které se týkaly českého překladu knihy Louise Aragona s názvem „Basilejské zvony“ z roku 1939 (přeložil Quido Patočka) a díla „Tři zlaté poháry“ od Mirka Elpla.

4.1.1 KORESPONDENCE S PHDR. JIŘÍM HALLEREM - REDAKTOREM ČASOPISU NAŠE ŘEČ

V dopise z 1. 10. 1969 píše M. Wajs: *„Otevřel jste před lety velmi ochotně stránky Naší řeči mým prvním příspěvkům z oboru užité jazykovědy. Tím jste velmi povzbudil sebevědomí mladého filologa, i když ty drobnosti měly jistě mnohé nedostatky. Můj posudek překladu Aragonových „Basilejských zvonů“ se nevymanil z náhledů zabarvených hodně puristicky. Ozval se Jiří Pober v Lidových novinách - a teprve po letech mi svitlo, že jeho kurzívka „Opožděný filolog“ /můj článek vyšel opravdu dost dlouho po publikování překladu/ se závěrečnou jazykovou hříčkou, napadající „zpozdilé filology“, měla snad zahalenou tendenci politickou: dotkl jsem se překladu levicového autora. Můj druhý /a poslední/ příspěvek toho druhu, poznámky k jazykové stránce Elpových „Tři zlatých pohárů“, měl ohlas opačný. [...]“*

Profesor Miloslav Wajs dále přispíval do evangelického týdeníku Kostnické jiskry v letech 1941 - 1986. Zde uveřejnil mnoho článků např. „Svatopluk Čech o evangelících“, „Thámův básnický almanach a naši polotoleranční evangelíci“ /k 160. výročí vydání tolerančního patentu a zamyšlení se nad dosahem této události pro vývoj českých evangelických církví/, „Počátky našich tolerančních církví v očích osvícenského učenice“ a mnoho dalších.

Prispíval i do novin Lidová demokracie, Lidové noviny, Mladý venkov, Pravda, Zpravodaj města Jáchymova, sborníků Minulostí Západočeského kraje, Pomahaj Boh a do Lázeňského časopisu (1982 - 1990).

Spolu s Antonínem Kostohryzem redigoval sborník Z literárního zájezdu na Slovensko (1962). Do sborníku přispěl články „Štúrova Modra a Hurbanovo Hlboké“, „Štúrova básnická družina“ a „Duha nad Bratislavou“.

Miloslav Wajs studoval, jak již bylo uvedeno, lužickou srbštinu a lužicko-srbskou literaturu. I k této problematice vydal řadu článků v novinách a časopisech, které vycházely od roku 1929 - 1986. Byly otištěny v časopisech: Studentský časopis, Pojizerské listy, Lužickosrbský věstník či Rozhled. Jednalo se například o články „Nowe přinoški k žiwjenju a džělu Petra Bezruča (1965), „Praski student Jakub Bart a Karlowe Wary“ (1968), „Milý host z Lužice“ (1972) aj.

Další drobné články, zprávy a referáty otiskly mělnický týdeník Ohlas (1945), Prager Volkszeitung či karlovarský týdeník Stráž míru.

5 ŠKOLSKÁ ČINNOST

Z doby působení na Vyšší ovocnicko-vinařské a zahradnické škole v Mělníce sepsal příručku pro technické školy zemědělské, školy lesnické a pro zahradnickou praxi „Úvod do botanického názvosloví“ s podtitulem: Jak psáti a vyslovovati botanické názvy a jak porozuměti jejich tvarům. Toto nevydané dílo uložil Miloslav Wajs ke svým osobním archiváliím.

Na střední ekonomické škole se věnoval přípravě a vedení literárně zaměřených žákovských exkurzí, kdy se snažil nahradit ustrnulou formu školních výletů. O této problematice uveřejnil články v měsíčníku Odborná škola.

V roce 1960 vyšel článek „O lepší náplň programů školních výletů“, kde popisuje zásady plánování školních výletů a své zkušenosti s výlety do měst Náchod, Turnov, Litoměřice a Mladá Boleslav. Osvědčila se metoda, kdy se s žáky ubytoval na několik nocí v jednom místě a odtud se podnikaly výlety pěší i ve spojení s vlakem nebo autobusem do okolí. Žáci se tak lépe sžijí s jedním místem, a okolní kraj tak poznají dost důkladně. *„Nezapomeňme, ať už sami vyučujeme jakémukoliv oboru, abychom vždy splnili trojí cíl výletu: poznání krás přírody, odkazu kultury i technických vymožeností kraje.“*²⁶

Z podnětu s. L. Kolářové, vedoucí kabinetu češtiny při Ústavu pro další vzdělávání učitelů v Karlových Varech, vypracoval M. Wajs plán autokarového zájezdu češtinářů z Karlovarska na Slovensko, který byl uskutečněn v roce 1961. Zkušenosti z příprav tohoto zájezdu vyšly také v Odborné škole pod názvem „Za poznáním slovenské literatury“.

V roce 1968/69 vyšel článek „Na okraj dvou literárněvědných exkurzí učitelů literatury“ v časopisu Český jazyk a literatura.

Při své pedagogické činnosti zpracoval prof. Wajs i přehledy mluvnické látky z češtiny, přehledy k německé historické mluvnici, různá gramatická cvičení a diktáty z češtiny. Ve spolupráci s Františkem Kopeckým sepsali „Rady začínajícím češtinářům“ např. 1. Být důsledný i v maličkostech. 2. O některých zásadních věcech nelze s žáky diskutovat (absence, domácí úkoly, včasný příchod do vyučování). 3. Je třeba proniknout do charakteru jednotlivých žáků a ujistit se, jak u kterého je třeba postupovat (na některého platí mírnost, na jiného je třeba jít přísně, s některými žáky je možná diskuze, s jinými zase nikoli). Dohromady obsahují 30 rad s doporučením jako povinnost učitelům *„aby znali Kiplingovu báseň „Když ...“ Přejde-li nám do krve smysl jejich veršů, v nichž je zhuštěna*

²⁶ Odborná škola - O lepší náplň programů školních výletů, č. inv. 1011, LP 1702.

podstata dokonalého člověka, muže i ženy, pak z nás v pravých chvílích jejich praktická moudrost vyzáří a přelije se do duší mladých lidí, kteří čekají na osvobozující pravdu živé moudrosti.“²⁷

Nemoc a její následky vyřadily Miloslava Wajse z pravidelné školské činnosti, ale po čase se mohl věnovat soukromým literárněvědným studiím regionálně zaměřeným.

²⁷ M. Wajs, Fr. Kopecký - *Rady začínajícím učitelů*, č. inv. 965, LP 1700.

6 LITERÁRNĚ-HISTORICKÉ PRÁCE S REGIONÁLNÍ TEMATIKOU

„Sešel jsem tak trochu z cesty, na kterou mě vítal před 35 lety prof. Šmilauer. Ale možná, že je tu přece organické pokračování: dialektolog, kterého zajímalo sepětí jazyka s krajem, byl vystřídán literárním historikem, který našel po předčasném penzionování svůj nový úkol v odkrývání stop, jež zanechali na Karlovarsku čeští spisovatelé. A další spojitost mezi mými filologickými začátky a mou dnešní činností: tenkrát to byla mluva českého Poještědí, vzdorujícího náporu sousedního Liberecka, dnes je to česká literární tradice kraje [...]. Po letech jsem se dostal opět do bližšího styku s panem profesorem. Dr. Haller ho upozornil na mé pokusy zachytit literární tvář českých Karlových Var, a v březnu 1964 jsem dostal možnost promluvit v Kruhu přátel českého jazyka na téma Karlovarsko v české literatuře.[...] Je velká zásluha pana profesora, že mi umožnil seznamovat pražské členy Kruhu s dalšími výsledky mé nové studijní orientace; tím mi dal popud, abych na přednášky navázal i publikační činností“²⁸

6.1 KARLOVARSKO V ČESKÉ LITERATUŘE

Jak již bylo uvedeno, první přednáška prof. Miloslava Wajse v Kruhu přátel českého jazyka s názvem „Karlovarsko v české literatuře“ se uskutečnila 5. března 1964.

Zde popisuje oblast, která je předmětem zájmu jeho činnosti, zaujímá zhruba okresy karlovarský, sokolovský a chebský. Jde o okresy, které sahají až k samým severozápadním hranicím našeho státu, a které „organicky vrostly i do těla naší nové literatury.“ Nejvýstižněji zachytili charakter této krajiny básníci. Vyjdeme-li z nejsevernějšího cípu této oblasti, dojdeme k horskému pásmu, které podnítilo Jaroslava Vrchlického k napsání ódy Krušné hory. Výstižněji charakterizuje tento odlehlý kout Viktor Dyk v básni Boží Dar, který se v tomto kraji necítil jako doma spolu s Antonínem Sovou, který napsal Jáchymovskou elegii. Přesto oba autoři docházejí k výhledu do budoucnosti a k víře v národní budoucnost. Přesuneme-li se o půldruhé století, narazíme na básnickou sbírku Konstantina Biebla Bez obav. Tato básnická sbírka obsahuje celý cyklus 16 básní pod prostým názvem Karlovy Vary. „Jsou to básnické evokace minulosti

²⁸Wajs M. Přípitek z Karlových Var, inv. č. 695/1a, LP 1437 - korespondence.

*města i zasnění nad kouzlem pramenů. Vznikly r. 1950 v době, kdy se Biebl léčil v našich lázních.*²⁹ Další autorem je Vítězslav Nezval a jeho sbírka Křídla Františkovým Lázním. Z nejmladší generace zaujaly Mariánské Lázně Josefa Hanzlíka.

Z próz přivádí do Karlových Var čtenáře Marie Pujmanová v Sestře Aleně. Dosti hojně jsou drobné črty a fejetony, které se vyrovnávají s přírodními zajímavostmi kraje i se zvláštnostmi jednotlivých lázní. Jmenujme např. Jana Nerudu, Viléma Mrštíka, Josefa Horu, Karla Čapka a Marii Majerovou.

Dramatická původní tvorba se našemu kraji takřka vyhnula. Z předbřeznového okolí sem můžeme zařadit hru „Loupežníci na Chlumu“, kterou volně zčeštil podle německé rytířské romantické hry Jan N. Štěpánek a s Loktem má patrně volné spojení hra Václava Klimenta Klicpery „Loketský zvon“.

Tato přednáška byla vydána v dubnu 1964 pro vnitřní potřebu Kruhu přátel českého jazyka.

V roce 1972 byl ve sborníku *Minulostí Západočeského kraje* vydán článek „Nejstarší česká oslavná báseň na Karlovy Vary“. Latinská óda na Karlovy Vary od Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic (1461 - 1510) má co do doby vzniku prvenství mezi všemi básnickými díly s karlovarskou tematikou. Prof. Wajs v tomto článku popisuje, jak byla objevena ze zapomenutí r. 1815 a zásluhou lékaře Jeana de Carra (1770 - 1857) mohla splnit své poslání v propagaci karlovarských léčivých zřidel. Jean de Carro je autorem knihy o Bohuslavu Hasištejnském. První česká původní báseň, složená na oslavu Karlových Var je staršího data než překlady Hasištejnovy ódy. V tomto článku se dále dozvídáme, že autorem této básně nebyl Jan Jeník z Bratřic, jak se můžeme dočíst ve Fronově sborníku veršů a próz s karlovarskou tematikou, ale právník Antonín Pavlovský.

²⁹ Wajs, M. - *Karlovarsko v české literatuře*, přednáška r. 1964 pro KPČJ v Praze, inv. č. 826, LP 1696.

6.2 ČESKÉ LITERÁRNÍ KARLOVARSKO

Jde o výsledek několikaletého úsilí Miloslava Wajse sledující veškeré spojitosti českého literárního světa s Karlovými Vary i s okolním krajem. Toto dílo Miloslav Wajs předložil na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze jako rigorózní práci k získání doktorátu filosofie. První díl Českého literárního Karlovarska vydal roku 1972 tiskem Krajský pedagogický ústav v Plzni.

„České literární Karlovarsko“ shrnuje poznatky autorova několikaletého literárně-historického bádání. Snaží se zachytit co možná nejuplněji spojitosti českého literárního světa s Karlovými Vary i s okolním krajem. *„Jádro této práce se soustřeďuje na růst české národní myšlenky v Karlových Varech během 19. století a na její slovesné vyjádření, jež směřuje od nenáročných pokusů k vyšším uměleckým cílům.“*³⁰

Tomuto období předcházela latinská humanistická poezie v 16. století. Představitelé byli zaujati nejen vřídlem jako přírodním divem, ale také postavou zakladatele města Karla IV. Z těch básní byla nejznámější latinská Óda na Karlovy vary od Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic z roku 1500. *„Tvořila tak most mezi regionálně orientovanými projevy krásné literatury humanistické a českou tvorbou, jež od počátku 19. století věnuje pozornost Karlovým Varům.“*³¹ Mnohé literární útvary, jejichž těžištěm je Karlovarsko, svědčí o úsilí vystihnout z různých aspektů duši města i krajiny.

Jde tedy o dílo průkopnické, jelikož tato látka nebyla dosud souhrnně zpracována. *„Bylo třeba shrnout mnoho faktů rozptýlených na velkém časovém prostoru, zabírající století šestnácté, devatenácté a sedm desetiletí století dvacátého. Snažil jsem se podat obraz kontaktů české literární tvorby s Karlovarskem.“*³²

³⁰ Wajs M. *České literární Karlovarsko*, Krajský pedagog. ústav, Plzeň 1972.

³¹ Viz pozn. 30.

³² Viz pozn. 30.

6.2.1 POSUDKY NA PRÁCI ČESKÉ LITERÁRNÍ KARLOVARSKO

Univerzitní profesor dr. František Buriánek, DrSc., napsal 25. 6. 1970 posudek na práci „České literární Karlovarsko“. *„Wajsova práce o Karlovarsku v literatuře bude nesporným přínosem k regionální literární historii české. Dost předpokladů k tomu je v samotné látce,(!) jednak bohaté, jednak rovnoměrně rozdělené v jednotlivé etapy.“*³³ Co se týče zmiňovaných úseků-kapitol, prof. Buriánek píše, že by bylo možné ještě výrazněji vytknout společné rysy děl vytvořených v daném časovém údobí a ještě výrazněji spojovat jevy podobné souvislou linií výkladu. Zmiňuje se např., že by měl být soustavněji a souvisleji sledován problém pocíťovaný českými spisovateli a jak je v období meziválečném i po druhé světové válce vystřídán vztahem třídním.

Pokud jde o proporce a zájmu a podrobné analýzy k jednotlivým zjevům snaží se autorovi doporučit někdy podrobnější informace, někdy naopak oslabení popisných partií i ukázek. *„Už tímto hierarchickým odstupňováním popisných informací a ukázek bylo by možno dosáhnout téhož kritického účinku, jaký se celkem správně snaží autor práce navodit výslovným avšak někdy jen obecným a ne zrovna názorným hodnocením. Při této příležitosti je třeba ocenit, že v celku si autor práce dovedl najít odvahu ke kritickému přístupu a že jeho hodnocení uměleckých kvalit u Dvořákové nebo jejich poklesu u Majerové je oprávněné.“*³⁴

K ukázkám měl prof. Buriánek zásadnější námitku, že popisné partie krajinomalebne jsou často jen popisně zaznamenány, vytrženy z kontextu, neposuzovány vzhledem ke své funkci.

Na závěr prof. Buriánek píše: *„V celku je práce zdařilá, má dobrou úroveň, vědeckou solidnost ve zpracování materiálu, ve své dokumentárnosti i v kritickém výkladu a v samotném úsudku. Rozhodně je možné ji doporučit k publikování a zároveň je možno ji doporučit jako práci rigorosní.“*³⁵

V posudku na monografii Miloslava Wajse Česká literární Karlovarsko ze dne 3. 12. 1970 píše doc. PhDr. Josef Polák, CSc. (později profesor): *„Kniha se snaží zachytit příslušný materiál v úplnosti a co možno nejpodrobněji. Začíná památnou ódou Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic, pokračuje přes obrozeneckou epochu a druhou*

³³ Buriánek, František, univ. prof. dr. - posudek práce „České literární Karlovarsko“, inv. č. 923, LP 1703.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

polovinu minulého století (Neruda, Světlá atd.), dále přes Sovu, Dyka, Vil. Mrštika po Majerovou, Nezvala, Biebla a nejmladší básníky a básnířky. Monografie je objevná tím, že 1) uvádí daleko větší počet spisovatelů inspirovaných se Karlovými Vary a Karlovarskem, než je v obecném vědomí známo, 2) odhaluje také souvislosti tematiky s dobovou a společenskou situací nebo s celým dílem, takže regionální tematika není izolována.“ Přesto měl doc. Polák jedinou výhradu. Týkala se velkého počtu stran. Podmínkou vydání této monografie byla důkladná redukce rozsahu díla nejméně o třetinu. V závěru svého posudku J. Polák doporučuje tuto práci nabídnout Západočeskému nakladatelství v Plzni, aby práci mohlo zajistit lepší úpravu, vyšší náklad, větší publicitu a propagaci, eventuálně otevřít jí cestu do ciziny a k přeložení do ciziny.

Poslední posudek vydal Václav Štembera dne 8. 6. 1972. „*Práce Miloslava Wajse „České literární Karlovarsko“ /I. díl/ se vyznačuje bohatým faktografickým materiálem; může být vhodnou pomůckou především pro učitele ČJ, D, ON, napomůže k výchově k socialist. vlastenectví.*“ Její nedostatek ovšem shledává v některých faktografických chybách, např. je zaměňováno jméno Matouše Collina za jméno Jana Šentygara apod. Po odstranění těchto nedostatků doporučuje publikaci vydat jako pomocný text pro učitele.

6.2.2 KORESPONDENCE TÝKAJÍCÍ SE PRÁCE ČESKÉ LITERÁRNÍ KARLOVARSKO

MARIE BIEBLOVÁ - VDOVA PO BÁSNÍKU KONSTANTINU BIEBLOVI

Prof. Miloslav Wajs v dopise ze dne 28. ledna 1970 píše pí Bieblové, že mu nejsou známy bližší okolnosti, za nichž pobýval v Karlových Varech básník Konstantin Biebl /jenom jedenkrát?/, a rád by i nahlédl do básnickovy dílny, v níž vznikaly jeho karlovarské verše, jež pojal do sbírky „Bez obav“. Domníval se, že ani všechny verše s karlovarskou tematikou neotiskl. Na závěr žádal, zda by mu mohla usnadnit práci na vztahy české literatury ke Karlovarsku od r. 1500 až do současnosti, jelikož je časově značně náročná.

Dne 6. dubna 1970 posílá prof. Wajs k nahlédnutí kapitolu o Konstantinu Bieblovi ze své práce, jež se pomalu chýlí k dokončení. „*Kde jsem snad profil básníkův z posledních let, jak se mi jeví z jeho karlovarských veršů i ze vzpomínek současníků, nedotáhl nebo snad naopak přexponoval, prosím, abyste mě laskavě poznámkou upozornila.*“

Odpověď od pí Bieblové přichází 11. dubna 1970. *„Děkuji Vám za důvěru, s níž mi svěřujete k posouzení svou literární práci. Shledávám ji velmi zdařilou a domnívám se, že na malé ploše jste zachytil podstatné.“*

Na tuto korespondenci prof. Wajs navázal v roce 1987, kdy při přepisování své práce *„Karlovarsko v české krásné literatuře 20. století“*, přišel i na Konstantina Biebla a vzpomněl si na jejich setkání v Karlových Varech. *„Také Vás jsem v práci citoval, a to ukázkou z básně Karlovarské růže.“*

Dne 14. září 1987 odpovídá pí Bieblová, že ji navazující dopis na dosud trvajících přátelské vztahy velmi potěšil. Děkovala prof. Wajsovi, že ve své práci vzpomíná na jejího manžela a že cituje i její verše.

PHDR. IVO FENCL, CSC. - VEDOUCÍ KABINETU ČESKÉHO JAZYKA KPÚ

Dne 7. prosince 1970 píše prof. Wajs o „radostném překvapení“, které mu připravil posudek od doc. dr. Poláka. *„I když jsem po zdrcující kritice dr. Suché neupravil práci zcela podle jejích intencí, našla u kompetentnějšího činitele přijetí příznivější, než jsem už troufal očekávat. [...] Co dr. Suchá vytykala jako minucioznost, přijímá doc. Polák jako přednost.“* Dále v dopise informuje dr. Fencla o dalších krocích: *„Píšu řed. dr. Vackové, aby mě pozvala k osobnímu pohovoru v té věci. Ve smyslu smlouvy z r. 1968 jsem vázán odevzdat rukopis a KPÚ se zavazuje práci vydat. Na tom tedy zůstane. Jiná věc je, bude-li snad mít zájem ji vydat časem Západočeské nakladatelství.“*

LUDMILA VOČADLOVÁ - MANŽELKA PROFESORA VOČADLA

V dopise ze dne 19. června 1980 píše prof. Wajs o posudku dr. Suché na České literární Karlovarsko. *„Strojopis jsem ukázal prof. Buriánkovi, zda by mohla být přijata jako disertační práce. Do té doby jsem Buriánka vůbec neznal. Nic podstatného jí nevytykal, a tak jsem mohl na jejím podkladě si dopřát doktorát v r. 1971. Horší to bylo, když mělo Karlovarsko vyjít v Plzni. Recenzentka vytykala můj pozitivistický přístup k látce /a prof. Buriánkovi to nevadilo!/, a proto byl její posudek stornován a opatřen nový, doporučující.“*

PROF. MARIE VACKOVÁ - ŘEDITELKA KPÚ

S novou ředitelkou M. Vackovou se prof. Miloslav Wajs snažil dojednat vydání své monografie „České literární Karlovarsko“. Řed. Vacková ovšem měla námitky, že prof. Wajs práci nepodal v termínu. To, ale prof. odmítl, že na smlouvě nebyl uveden den, kdy práci odevzdat. Druhá námitka se týkala toho, že je práce příliš obsáhlá.

Dne 7. ledna 1971 informuje v dopise prof. Wajs ředitelku Vackovu, že se přizpůsobil požadavkům doc. dr. Poláka; vyškrtl ze své práce ČLK místa, jež doporučil vynechat a zkrátil na mnoha místech text i ukázky.

JUDR. MATĚJ VANÍČEK - BRATISLAVA

Prof. Wajs se obrátil na dr. Vaníčka v právnické záležitosti ohledně vydání své publikace „České literární Karlovarsko“.

Dne 20. srpna 1971 píše prof. Wajs, že tehdejší metodik pro češtinu Zdeněk Nygrýn hovořil, že práce by mohla mít asi 120 stran, ale do smlouvy takové ustanovení nebylo pojato. V té době prof. Wajs teprve sbíral materiál k chystané práci a netušil, jaký rozsah by mohla práce mít. *„Ani lhůtu jsem nemohl dodržet, ale nikdo na mne nenaléhal, naopak jsem měl časovou volnost.“*

Nástupce Zdeňka Nygrýna PhDr. Ivo Fencl poté detailněji projednal s prof. Wajsem postup práce a prohlásil, že se nemá v rozsahu omezovat. Studii M. Wajs dokončil 31. srpna 1970, ale právě tou dobou byl dr. Fencl odvolán ze své funkce a místa ředitele byl zbaven i dr. Fuchs. *„Od podzimu 1970 se pokouším jednat s novou ředitelkou, která není odborně na výši a ostatně politicky také ne, protože asi nechápe závažnost skutečnosti, že se mi podařilo zdůraznit podíl českých spisovatelů na budování karlovarské kulturní tradice od r. 1500 do dneška.“* Dále uvádí, že práci recenzoval dočasný nástupce dr. Fencle v řízení českého kabinetu doc. Polák, který ji doporučil k tisku při zkrácení asi o třetinu. To prof. Wajs učinil, ale řed. Vacková neodpovídá na dopisy, proto se obrátil na dr. Vaníčka, jak v této věci postupovat dál.

Dne 2. září 1971 přichází odpověď od dr. Vaníčka. *„Váš partner Krajský pedagogický ústav je povinný práci přijat', nakoľko ju do 1 roka neodmietol. V krajnom prípade ak by dokazoval, že práca je nevhodná, nepoužívateľná a ak by ste to pripustili,*

obdržali by ste odmenu 600 Kčs za hárok t.j. 6.000.- Kčs. Dále píše, že by bylo na místě, aby Krajský pedagogický ústav vyzval k zaplacení honoráře podle vyhlášky č. 25/67 sb.. Pokud by ani v tomto případě odpověď neobdržel, doporučuje, aby se profesor obrátil na Advokátskou poradnu.

PROF. ZDENĚK NYGRÝN - VEDOUCÍ KABINETU ČESKÉHO JAZYKA

Dopisem ze dne 7. října 1971 informuje prof. Wajs svého přítele o záležitostech ohledně vydání práce ČLK. Miloslav Wajs popisuje, jak se smlouvou z roku 1968 zavázal, že připraví v průběhu roku 1969 text práce „Karlovarsko v české literatuře“. Začal tedy intenzivně sbírat materiál a práce začala nabývat objevy nových a dosud neznámých dokladů k dané tematice. „V prosinci 1968 mě vyzval metodik Antonín Barnet, abych pro KPÚ zpracoval své goethovské přednášky jako pedagogický čtení. Nemohl jsem mu nevyhovět a výsledek byl čestný pro mne, ale snad i pro KPÚ. (Uznání v r. 1970 v Plzni, v Uherském Brodě, od ministra školství, Cena města Karlových Var). Tím jsem se ovšem pozdržel. Ovšem s vědomím, že nemám „nůž na krku“, protože jsem byl ve stálém spojení s Tvým nástupcem dr. Ivo Fenclem. [...] Práci jsem mu odeslal do konce srpna 1970. (I kdybychom lpěli na tom, že práce měla být odevzdána do konce r. 1969, třebaže tak to doslova na smlouvě formulováno není, bylo by to zpoždění o osm měsíců [...]). Dále napsal profesor, že po změnách na KPÚ se pouze jednou, a to krátce sešel s novou ředitelkou Vackovou. „Žádala mě, abych dal monografii recenzovat doc. Polákovi, a bude-li jeho posudek příznivý, že nestojí nic v cestě v publikování. Posudek doc. Poláka z 3. prosince 1970 byl dokonce velmi lichotivý, ale doporučil redukování textu nejméně o třetinu. [...] Ředitelka Vacková trvá na rozsahu 120 stran a zdá se mi, že je názoru, že jsem nedodržel termín dodání rukopisu.“ Pokračoval výčet odeslaných dopisů, kde profesor žádal o návštěvu, ale odpověď nedošla. Pozvání z KPÚ dostal až na konec října 1971. Na závěr svého přítele prosí o vyjádření k této věci, jelikož „byl při zrození toho problému“.

VĚRA KASLOVÁ - VEDOUCÍ KANCELÁŘE KPÚ

Prof. Wajs píše v dopise ze 4. listopadu 1971 o setkání s ředitelkou Vackovou, že jednání bylo klidné, věcné a naprosto úspěšné. Práce vyjde v požadovaném rozsahu nadvakrát: 1. část 1972 a 2. část 1973. Dále chtěl paní Kaslové poděkovat za takt, který projevila v této záležitosti a nazval jí „dobrým duchem Ústavu“.

PHDR. MIROSLAV HALÍK - ČAPKOVSKÝ BADATEL

Prof. Miloslav Wajs zaslal dr. Halíkovi svou práci České literární Karlovarsko. Sám dr. Halík o sobě napsal, že má zvláště rád literární regionalistické studie, které už od mladých let sledoval a mnohé z nich shromáždil ve své knihovně z nejrůznějších oblastí Čech a Moravy.

Dne 13. prosince 1972 odpovídá dr. Halík, že právě dočetl první díl studie České literární Karlovarsko. *„A jak mi srdce zaplesalo, když kniha se ocitla v mých rukou. [...] Řeknu Vám upřímně, že mě upoutala od první stránky až do poslední, ba vzbuzuje nyní na konci četby nějaký neodbytný pocit touhy po pokračování v druhém dílu, na který neměli by nás nechat dlouho čekat. Řekl bych, že už tento první díl přináší neobyčejně cenný příspěvek k regionálnímu literárněhistorickému výzkumu, jak mohu posoudit ze srovnávání s jinými pracemi tohoto literárněvědného oboru. Tak zcela splňuje mé představy, jak by se k podobnému dílu mělo přistupovat a metodicky zpracovávat. Představuje obdivuhodnou pilnou práci svým úsilím po postižení všeho, z čeho by čtenáři vyplynul jasný obraz Karlových Var a Karlovarska v literárním zrcadlení.“*

6.3 KARLOVARSKO V ČESKÉ KRÁSNÉ LITERATUŘE 20. STOLETÍ

Jedná se o druhý díl nevydaného Českého literárního Karlovarska z roku 1982. *„Záměrem dvoudílné práce o vztazích české literatury ke Karlovarsku bylo prokázat, že karlovarská oblast nepatří nikdy jen do sféry německého písemnictví, ale že zde měla vždy domovské právo literatura česká.“*³⁶

První díl sledoval problematiku od roku 1500 do konce 19. století. Studie „Karlovarsko v české krásné literatuře 20. století“ se zabývá českou tvorbou básnickou a prozaickou s touž tematikou od počátku 20. století do let osmdesátých. *„Sleduje se, jak se autoři vyrovnávali s proměnami společenskými, jak se soustřeďovali na vystižení specifika Karlových Varů jako lázní: jiné zaujala příroda okolí města i Krušných hor, někteří se věnovali problémům ekonomickým (hornictví, zemědělství, lesní hospodářství), mnozí sledovali kulturní dědictví velkých osobností, které prošly lázeňským městem. Všichni pojímali odevždy Karlovarsko jako pevnou část Čech.“*³⁷

6.3.1 POSUDEK NA ČLÁNEK KARLOVARSKO V ČESKÉ KRÁSNÉ LITERATUŘE 20. STOLETÍ

Posudek na článek „Karlovarsko v české krásné literatuře“ napsal 6. července 1986 prof. PhDr. Viktor Viktora, CSc. *„Jde o práci poprvé shromáždující materiál roztroušený v mnoha publikacích. Není to tedy studie analytického charakteru. Její smysl je souhrnný a informativní.“* Prof. V. Viktora doporučuje autorovi několik návrhů, např. esejistický úvod by bylo vhodné zestručnit a styl zaměřit k informativní faktičnosti, bylo by vhodné neuchylovat se k celkovým charakteristikám spisovatelů, autor by mohl podat informace důležité pro regionální použití atd. *„Za velmi cenný považuji poznámkový aparát. Také úryvky z básnické tvorby práci organicky doplňují.“*

Na závěr ji prof. V. Viktora doporučil po úpravách uveřejnit jako náhradu za nevydaný 2. díl Českého literárního Karlovarska a jako materiál vhodný pro regionální účely.

³⁶ Wajs M. *Karlovarsko v české krásné literatuře 20. století (shrnutí)*, inv. č. 833a, LP 1697.

³⁷ Viz pozn. 36.

6.3.2 KORESPONDENCE TÝKAJÍCÍ SE PRÁCE KARLOVARSKO V ČESKÉ KRÁSNÉ LITERATUŘE 20. STOLETÍ

ING. PHDR. IVAN MARTINOVSKÝ - MĚSTSKÝ ARCHIVÁŘ, PLZEŇ

Dne 11. července 1986 vrací dr. Martinovský prof. Wajsovi článek „Karlovarsko v české krásné literatuře 20. stol.“, který autor odevzdal ještě dr. Bělohávkovi, spolu s lektorským posudkem dr. Viktory. *„Domnívám se, že lektorovy výhrady jsou věcné a doporučuji, abyste k nim přihlédl.“* Sám dr. Martinovský měl několik redakčních požadavků, např. pokud možno upravit styl práce tak, aby byl více vědecký než beletristický. *„MZK je přece jen sborník, který má vědecké ambice a nechci, aby to bylo za mé redakce jinak.“*

Dne 19. července 1986 odpovídá prof. M. Wajs, že se příspěvek pro MZK pokusí upravit podle připomínek dr. Viktory i dr. Martinovského. *„Jako redaktor máte můj plný souhlas v tom, že přistupujete ke své práci s vážnou odpovědností a s přísnými zásadami. K stylu práce chci vysvětlit, že jsem i v druhém dílu Českého literárního Karlovarska, jehož rozsah jsem podle předběžného pokynu dr. Viktory značně omezil, zůstal při způsobu zpracování prvního dílu. [...] Věcné přesnosti v textu i v poznámkách jsem ovšem věnoval velkou péči. Je mi zcela zřejmé, že i ve stylu zpracování látky příspěvku je třeba se přizpůsobit vědeckému charakteru sborníku.“*

Dne 7. srpna 1986 přichází odpověď od dr. Martinovského, že je velmi rád za to, že se prof. Wajs odhodlá k úpravě svého článku a že připomínky od dr. Viktory a dr. Martinovského přijal s porozuměním. *„Obával jsem se trochu, že na nás zanevřete a příspěvek hodíte do šuplíku, což by opravdu byla škoda.“*

Dne 31. července 1987 píše prof. Wajs, že práci se mu podařilo dokončit přibližně do roka. Dříve to nebylo možné, jelikož měl jiné úkoly. Přesto před odjezdem na prázdninovou cestu zasílá strojepis a originál s jedním průklepem. *„Pojetí práce samé jsem podřídil Vaším představám i znění posudku dr. Viktory: snažil jsem se být do(!) nejvěcnější, uvolnění výrazu jsem omezil, kritiku jsem téměř vyloučil, prameny jsem citoval přesně kromě několika případů, kdy se mi nepodařilo příslušné místo zajistit.“* Na závěr prof. Wajs děkuje za trpělivost s kontrolou druhého dílu svého „životního díla“.

KRAJSKÝ PEDAGOGICKÝ ÚSTAV, PLZEŇ

V dopise z 6. ledna 1985 adresovaném řediteli KPÚ píše prof. Wajs: „... dne 24. června 1968 uzavřel se mnou KPÚ v Plzni dohodu o provedení práce, již jsem se zavázal, že připravím text práce „Karlovarsko v české literatuře“, a KPÚ se zavázal, že práci vydá pro potřebu učitelů Západočeského kraje. Podpis ředitele je nečitelný. Po osobním jednání s nástupkyní jmenovaného ředitele s. Vackovou jsem dosáhl - přes její zjevnou nechuť se mnou jednat - toho, že 1. díl publikace „České literární Karlovarsko“ vyšel nákladem KPÚ v Plzni r. 1972 (ovšem v mizivém počtu výtisků, snad jen 200 kusů). Druhý díl odmítla ředitelka Vacková vydat. Jsou prý jiné publikace důležitější. [...] Dotázal jsem se tedy v Praze v Diliu a byl jsem ujištěn, že mám právní nárok na vydání celého textu a že se mohu domáhat svého požadavku soudní cestou. To jsem ovšem (snad bohužel) neučinil. Jsem z mnohých stran dotazován, co je s druhým dílem Karlovarska, protože někdo neshromáždil tolik materiálu jako já, pokud jde o tuto problematiku, ovšem práce, konaná z popudu KPÚ, zůstává zčásti stále ve strojopisu. Protože zatím jistě došlo ve vedení KPÚ ke změně, dotazuji se znovu, zda splní KPÚ závazek, k němuž se zavázal.“

Dne 8. ledna 1985 přichází odpověď od ředitele KPÚ PhDr. Rudolfa Folka. „... k Vašemu dopisu ze dne 6. ledna 1985 sděluji, že smlouvu o provedení práce ze dne 24. června 1968, čj. 737/68 už nemáme v archivních spisech, protože vzhledem k době přešla do skartace. Proto nemůžeme posoudit obsah této smlouvy.“ Z toho důvodu byl prof. Wajs požádán, zda by výše uvedenou smlouvu sám předložil, případně její fotokopii.

V dopise ze dne 21. ledna 1985 píše prof. Wajs, že zaslal KPÚ fotokopii smlouvy /dohody o provedení práce/. A prosí o vyjádření.

Dne 2. září 1985 odpovídá ředitel Folk, že dopis ze dne 21. ledna 1985 s dohodou o provedení práce byl postoupen k dalšímu řízení na OŠ ZK NV v Plzni, a jakmile budou vědět výsledek, vyrozumí prof. Wajse.

Další korespondence s Krajským pedagogickým ústavem není dochována v pozůstalosti.

6.4 ZÁPADOČESKÉ LÁZNĚ V ČESKÉ LITERATUŘE

Dne 3. dubna 1975 přednášel prof. Wajs v Kruhu přátel českého jazyka na téma „Tradice Františkových a Mariánských Lázní v české literatuře“. „*Tato přednáška navázala na přednášku „Karlovarsko v české literatuře“ z 5. března 1964.*“³⁸ Zkrácená přednáška vyšla pro vnitřní potřebu Kruhu v listopadu 1975.

Dne 29. dubna 1982 přednášel v Literárněvědné společnosti v Plzni na téma „Západočeské lázně v české literatuře 20. století“. Obsah této přednášky byl vymezen tématem: Karlovarsko v české literatuře 20. století. Nejprve prof. Wajs začal vymezením Karlovarského literárního regionu, následoval stručný přehled české literární tvorby věnované Karlovarsku od r. 1500, Karlovy Vary a Karlovarsko ve 20. století např. Vilém Mrštík, Antonín Sova, Marie Majerová, Viktor Dyk, Vítězslav Nezval, Karel Čapek, Konstantin Biebl, Jan Pilař a další, dále Františkovy Lázně v české literatuře 19. století a Mariánské Lázně v české literatuře.

KORESPONDENCE S PROF. PHDR. VIKTOREM VIKTOROU, CSc., VEDOUČÍM KATEDRY ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

V dopise ze dne 3. února 1982 píše prof. Viktora. „*Navrhujeme pro Vaši přednášku téma České literární Karlovarsko ve 20. století.[...] Chtěli bychom v Literárněvědné společnosti uskutečnit cyklus přednášek v literatuře západních Čech.*“

Dne 27. února 1982 odpovídá prof. Wajs, že rád promluví na navržené téma. „*Nevím, zda by se látka příliš nerozrostla, kdybych pojal do osnovy i Mariánské a Františkovy Lázně. Kdyby to však bylo žádoucí, tedy bych zůstal při stručnějších zmínkách.*“

Dne 13. dubna 1982 píše prof. Wajs. „*Teprve dnes jsem se začal zamýšlet nad tématem i obsahem zamýšlené přednášky 29. dubna. „Západočeské lázně v české literatuře 20. století“ je titul lákavý a budu se muset hledět s daným obsahem vypořádat v čase omezeném, abych posluchače neunavil. Ovšem látky je mnoho a nerad bych zůstal u názvů děl a jejich co nejstručnější charakteristiky.*“

³⁸ Wajs, M. *Tradice Františkových a Mariánských Lázní v čes. literatuře*, inv. č. 1006, LP 1702.

6.5 JAN KOLLÁR A KARLOVARSKO

Při shromažďování materiálu ke studii o českých literárních dílech, jež se vztahují ke Karlovarsku, se prof. Miloslav Wajs setkal s Janem Kollárem.

V roce 1968 přednášel v Kruhu přátel českého jazyka na téma: „Jan Kollár a jeho básnická Mína i skutečná Bedřiška“. Přednáška se týkala nejen Jana Kollára, který se dostává na dráhu českého básníka, ale také se věnuje pozornost jeho Míně a Friederice v jedné osobě u příležitosti stopadesátého výročí jejich seznámení.

„Když jsem se pokoušel vysvětlit zrod „karlovarské“ znělky Slávy dcery /č. 223 podle vydání v Knižovně klasiků/, narazil jsem na tolik nejasností, že jsem se rozhodl v souvislosti s tímto drobným problémem konfrontovat předposlední, 22. kapitolu Pamětí, nadepsanou v rukopise „Cesta a návrat“, v novějším přetisku „Cesta a návrat“, podle dosažitelných dokladů se skutečností. Nakonec se ukázalo nutným vrátit se i k některým okolnostem Kollárova jenského pobytu, jež si zasluhují podrobnějšího osvětlení.“³⁹ Původní práci o Janu Kollárovi nazval Miloslav Wajs „Cesta Jana Kollára z Jeny do vlasti r. 1819“. Tuto práci přepracoval do tří samostatných celků.

První článek „Zwei deutsche Jenaer Freude Jan Kollárs, seine Wanderungen mit ihnen durch Deutschland und seine Rückkehr in die Heimat“ vyšel roku 1968 ve Wissenschaftliche Zeitschrift der Friedrich-Schiller-Universität Jena. V témž roce vyšel i druhý článek „Jan Kollár a Lužica“ v časopise Rozhled. A v roce 1970 poté vydal článek k 150. výročí Kollárova návratu z Jeny do vlasti roku 1819 „Jan Kollár a Karlovy Vary“ vydaný ve sborníku Minulostí Západočeského kraje.

V tomto článku se dozvídáme, že prvním cílem cesty Jana Kollára byly Karlovy Vary. Zde se zdržel jen asi půl druhého dne. Z Karlových Var jel dostavíkem přes Hořesedly, Slaný a Středokluky a patrně o Květné neděli 4. dubna dorazil do Prahy. „V Kollárových Pamětech nenajdeme žádný záznam o jeho putování Karlovarskem, z hlediska tehdejšího správního rozdělení země krajem Loketským, ale tato cesta je doložena několika znělkami Slávy dcery.[...] Vlastní Karlovy Vary vstoupily do Slávy dcery znělkou inspirovanou koncertem italské zpěvačky Angeliny Catalaniové. Tyto verše patří k nejstarší

³⁹ Wajs M. *Cesta Jana Kollára z Jeny do vlasti r. 1819*, inv. č. 867, LP 1697.

*vrstvě Kollárova básnického díla; byly otištěny již v Básních (v Knihovně klasiků znělka 223).*⁴⁰

Na článek „Jan Kollár a Karlovy Vary“ vydala Milada Suchá v roce 1970 posudek, ve kterém píše, že námět článku by se mohl hodit pro petitovou část, měl by však být pojat jako shrnutí, doplněné autorovými poznatky. V pojetí a způsobu zpracování se jí jeví velká rozkolísanost. *„Vážné nedostatky jsou v metodě, těžko přijatelné je nastolování otázek, které nevycházejí z hlubšího pochopení celkového kontextu literárněhistorického.“* Další konkrétní připomínky uvádí v následujících osmi bodech. Na závěr shrnuje, že aby tento článek mohl být otištěn, je nutné ho zásadně přepracovat.

Další článek Miloslava Wajse týkající se rodu Jana Kollára vyšel roku 1977 v Kostnických jiskrách. Informace k tomuto článku Miloslav Wajs čerpal z osobního styku s Kollárovou pravnučkou Ludmilou Schnabelrauchovou, která žila ve Výmaru.

Následujícího roku byla do Kruhu přátel českého jazyka zařazena přednáška prof. Wajse na téma „Báseň a pravda v prvních dvou zpěvech Kollárovy Slávy dcery“. Sám M. Wajs k této přednášce řekl: *„Některými dílčími hledisky vytčené tematiky jsem se zabýval již dříve a výsledky jsem publikoval česky, lužickosrbsky a německy, avšak tyto drobné studie nejsou snadno přístupné [...]. Ucelený pohled na toto poměrně krátké, necelé dva roky trvající období Kollárova života, ale významné pro jeho budoucí místo v české literatuře, podávám zde poprvé.“*⁴¹

V roce 1986 přednášel prof. Wajs i pro Literárněvědnou společnost při ČSAV v Plzni na téma „Jan Kollár v Karlových Varech a v Lemgo r. 1819“

⁴⁰ Wajs M. *Jan Kollár a Karlovy Vary*, Sborník Minulostí Západočeského kraje VII, Plzeň 1970, s. 349 - 353, inv. č. 997, LP 1692.

⁴¹ Wajs M. *Báseň a pravda v prvních dvou zpěvech Kollárovy Slávy dcery*, inv. č. 869, LP 1696.

6.5.1 KORESPONDENCE TÝKAJÍCÍ SE JANA KOLLÁRA

DOC. PHDR. ŠTEFAN TÓBIK - FILOSOFICKÁ FAKULTA UNIVERSITY P. J. ŠAFAŘÍKA

V dopise dne 10. ledna 1966 píše prof. Wajs, že z Památníku národního písemnictví v Praze dostal zprávu, že veškerou korespondenci Jana Kollára prostudoval docent Tóbič. Proto žádá, zda by mohl podat zprávu, jsou-li zachovány nějaké dopisy ze srpna 1818. *„Jde mi totiž o to zjistit, byl-li tehdy Kollár opravdu v Karlových Varech, jak by tomu svědčila znělka II. zpěvu č. 223 (z vydání Slávy dcery v Knihovně klasiků) o koncertě zpěvačky Catalaniové. V životopisech Kollárových jsem se nikde nedozvěděl o tom, že by toho roku byl Kollár zajel z Jeny do Čech, a tak mi zbývá možnost pátrat v korespondenci.“*

V dopise od Štefana Tóbičika ze dne 15. února 1966 se M. Wajs dozvídá, že z roku 1818 se žádná Kollárova korespondence nezachovala. Kollár však přes Karlovy Vary mohl cestovat z Jeny do Prahy roku 1819 na jaře, eventuálně už na podzim 1817, kdy přes Prahu-Teplice jel do Německa na studia, jak vzpomíná ve svých Pamětech.

Dne 3. dubna 1966 odpovídá Miloslav Wajs, že se snažil jít po stopě, kterou PhDr. Tóbič naznačil, ale bez výsledku. *„V roce 1819 odcestoval Kollár z Jeny koncem března. Podle Jakubce je možno sledovat jeho cestu do poněmčených končin současného Německa nejdál do Lemgowa ve Vestfálsku. Ostatně tak brzy Catalaniová v Karlových Varech nebyla. [...] Snad tedy zajel přece z Jeny o prázdninách do Čech, i když o tom nenechal žádný záznam, a Vy píšete, že ani jeho korespondence z toho roku není zachována.“* Je tedy možné, že cesta líčená ve II. zpěvu Slávy dcery může být fingovaná. Dále M. Wajs popisuje jednotlivé znělky Slávy dcery, kde Kollár vyjadřuje radost, líčí jedinečný zážitek atd. V závěru dopisu děkuje M. Wajs za ochotu při poskytování informací ohledně J. Kollára.

SLOVENSKÁ LITERATÚRA - REDAKCE ČASOPISU

V dopise ze dne 13. září 1967 zasílá Miloslav Wajs teze k studii o Janu Kollárovi a připojuje vysvětlení. *„Podnětem k práci bylo moje zjištění, že máme z Kollárova pera dva navzájem si odporující záznamy o návratu z Jeny po ukončení studií: původní autentické a*

jedině správné údaje z jeho listů psaných koncem března a počátkem dubna 1819 Bedřišce /a její matce/,(!) a naproti tomu mylnou zprávu obsaženou v Pamětech, psaných mnohem později, kterou převzali kollárovští badatelé a tím zkreslili představu o tomto úseku Kollárova života.“

Dne 22. října 1967 píše M. Wajs do redakce časopisu, že připravovanou studii o Janu Kollárovi právě dokončil, a tedy žádá, aby se redakce vyjádřila. Jinak by studii nabídl „Wissenschaftliche Zeitschrift der Friedrich-Schiller-Universität Jena“, ale musel by ji nejprve přepracovat do němčiny, což by znamenalo, že by musel s úpravou ihned začít.

PROF. PHDR. KAREL KREJČÍ, DRSC. - ČLEN VÝBORU LITERÁRNĚVĚDNÉ SPOLEČNOSTI, PRAHA

V dopise z 12. listopadu 1973 píše prof. M. Wajs, že se mu podařilo zjistit zajímavé skutečnosti z biografie Jana Kollára (k jeho pobytu v Jeně a k jeho návratu do vlasti) z materiálů vydaných, ale nepovšimnutých i z dokumentů rukopisných. Píše, že redakce časopisu Slovenská literatúra neměla o tyto věci zájem. „*Podařilo se mi výsledky studií uveřejnit ve třech dílčích statích: Jan Kollár a Lužica. (Rozhled 18, s. 307, Budyšín 1968) Zwei deutsche Jenaer Freunde Jan Kollárs, seine Wanderrungen mit ihnen durch Deutschland und seine Rückkehr in die Heimut (Wissenschaftliche Zeitschrift der Friedrich-Schiller-Universität Jena, Jena 1958.) Jan Kollár a Karlovy Vary. (Sborník Minulostí Západočeského kraje VII, Plzeň 1970.) Pan JUDr. Gustav Villani mě vybízí, abych seznámil s těmito skutečnostmi členy Literárněvědné společnosti, protože publikované články mohou zůstat celkem bez povšimnutí.*“ Důvodem tohoto dopisu od M. Wajse je dotaz, zda by šlo zařadit toto téma o Janu Kollárovi do přednáškového běhu společnosti, jejímž je M. Wajs členem.

Dne 16. listopadu 1973 přichází odpověď, že nabídku přednášky rádi uvítají a zařadili by jí do plánu přednáškových a diskusních večerů v příštím roce.

Dne 12. listopadu 1984 píše prof. Wajs: „*Právě před jedenácti lety jsem se obrátil na zesnulého prof. Karla Krejčího, předsedu pražské pobočky LVS, v němž jsem nabídl přednášku o patrně dosud neznámých skutečnostech z Kollárova pobytu v Jeně a o jeho*

návratu do vlasti.“ Ve výše citovaném dopise sdělil prof. Krejčí, že přednášku zařadí do plánu na rok 1974, avšak k dalšímu jednání nedošlo. „Již několik let jsem ve spojení s Přírodovědným a historickým spolkem z jenských studií Clemena. Výsledkem bylo pozvání z Lemgo k přednášce ke stykům těchto dvou studentů a ke vztahu Kollárově k tomuto hanzovnímu městu. Celé téma má několik aspektů, ale soustředil jsem se na skutečnosti, které mohly právě v tomto prostředí vzbudit zájem. Od doby publikování oněch tří studií jsem se u nás k tomuto námětu veřejně nevyjádřil. Dovoluji si tedy opětovat svou nabídku.“

Přesně po dvanácti a půl letech se přece přednáška uskutečnila.

PAVEL KRISTIAN LANŠTJÁK

V dopise z 11. ledna 1974 píše p. Lanštjác prof. Wajsovi ohledně jeho dopisu týkající se „Kollára“. O Kollárově pobytu v Jeně: *„jak poznal z dálky Bedřišku, jak byl pozván, aby zastupoval jejího otce v kázání a tam ji opět spatřil, jak se poznali jako Slované, jak mu farář Schmidt daroval ony tři lužickosrbké knihy - i názvy jistě znáte, zapomněl jsem je a poznámky ke své přednášce o Kollárovi jsem někde založil - jak se pak Kollár dozvěděl, resp. Bedřiška, že on a ona jsou živi atd. V naší rodině se ovšem o Kollárovi dost mluvilo, protože byl můj děd, jak asi víte, v Pešti jeho kaplanem 1646 - 48 a v revoluci mu nějak pomohl. [...] Pokud jde o Kollára ještě: osobně jsem přesvědčen, že právě setkání s Bedřiškou v Jeně a s jejím otcem hlavně pak, v němž poznal Slovana a v Bedřišce, jeho dceři Slávy dceru, formovalo a dalo směr básnickému vývoji Kollárovi. To je jisté.“*

V dopise z 18. ledna 1974 děkuje P. K. Lanštjác za lístek se zprávami o studiích Kollára ze 17. ledna t. r. K dotazu na jméno vnučky Ludmily Schnabelrauchové odpovídá: *„Bohužel Vám musím sdělit, že mám rodokmen pouze k jejím dětem.[...] Vy jste jednu vnučku viděl 1971. Byl jste ve Výmaru zase 1973! Byl jste i v bývalém Kollárově sboru v Pešti - asi ne Deak tēr. Mluvil jste i s kurátorem Podhradským! Jedna sestra mého otce, Ludmila /právě/ také pojmenovaná dědečkem podle Kollárovy Ludmilky, kterou měl prý velmi rád /byla provdána za Slovenského učitele Podhradského, jeho syn Jan jezdil k mým rodičům, byl farářem na Tordači - dnes v Uhrách. [...]*

Dne 7. června 1977 píše prof. M. Wajs: „[...] právě jsem se vrátil z Výmaru, kde jsem se zúčastnil 65. valného shromáždění Goethovy společnosti. Při této příležitosti jsem ovšem také navštívil paní Ludmilu Schnabelrauchovou, abych si doplnil informace o Kollárově rodu v Německu. Něco Vám tedy sděluji, protože vím, že máte zájem o podrobnosti. [...]“ M. Wajs píše, že z druhého manželství prof. dr. Ernsta Schellenberga se narodil jediný syn Ernst Ludwig. Jeho hrob je v blízkosti pravoslavné kaple, v níž se konají bohoslužby. Nenašel starý rodinný hrob Schellenbergových, kde byla pohřbena i Ludmila. Marně hledal v místech nad hrobem Friederiky Kollárové. Na zdi byla ovšem místa, z nichž byly snaty desky, tak písemně ještě z Výmaru požádal paní Schnabelrauchovou o vysvětlení.

ŘEDITELSTVÍ LITERÁRNÍHO ARCHIVU PNP, PRAHA

V dopise z 29. února 1988 píše prof. Wajs, že jeho velmi dobří známí, manželé Otto a Edith Födischovi, už řadu let sbírají materiály o Janu Kollárovi a nashromáždili několik set dokumentů v originále, ve fotokopiích a ve fotografiích. Stýkají se i s paní Ludmilou Schnabelrauchovou ve Výmaru, pravnučkou Jana Kollára, mají přístup i k jejím rodinným dokumentům. Nevědí, kam tyto archiválie nejlépe uložit, a proto se M. Wajs jako regionální badatel o Kollárovi rozhodl, že jim pomůže. Na ředitelství M. Wajs píše: „Mám dvojí dotaz: zda máte vůbec zájem o obohacení kollárovského archivu,(!) a v kladném případě, jaké by byly podmínky z Vaší strany.[...] Žádám též o zaslání seznamu položek fondu „Jan Kollár“, který jste před lety vydali.“

Dne 29. srpna 1988 prof. M. Wajs píše, že manželé Födischovi se dotázali v jenském městském muzeu po jejich názoru ve věci dokumentů kollárovských a bylo jim sděleno, že by nebyl vysloven souhlas s vyvezením těchto materiálů z NDR. Proto M. Wajs dává ředitelství na vědomí, že bohatý kollárovský fond zůstane jako odkaz neúnavných sběratelů manželů v Jeně.

MARGITA ŠVARCOVÁ

Paní Švarcová se v posledním lístku vyslovila, že by měla velký zájem o Kollárovské studie Miloslava Wajse.

Dne 17. prosince 1984 píše prof. M. Wajs, že by rád k nim poskytl několik poznámek. „*Studijní dobou Jana Kollára v Jeně (podzim 1817 - jaro 1819, tedy tři semestry) se zabývám už mnoho let a k tomu jsem přidal ještě sledování jeho cesty z Jenu 1819 do vlasti. Došel jsem k zajímavým zjištěním, i když jsou to pouhé detaily ke Kollárově biografii. Ovšem každý bychom měli mít nějakého koníčka (jeder reitet sein Stecken-pferd) a tohle je záliba neškodná a aspoň mne výsledky zcela uspokojují, protože jsem k nim došel jakousi detektivní metodou [...]. Dostal jsem se do osobního i písemného spojení s činiteli historického spolku v Lemgo ve Vestfálsku a po delší době jsem byl pozván do Lemgo k přednášce.*“ Dále Miloslav Wajs píše, čemu se věnuje ve svých studiích, kdy Kollár opustil Jenu po vykonání poslední zkoušky a byl roztrpčen odmítnutím Friederiky Schmidtové. Jak se zdržel v Karlových Varech a o znělce ve Slávy dceři, kde je zmínka o koncertu italské zpěvačky Catalaniové. Dále se zmiňuje o pobytu v Praze a odtud poté podnikl cestu po Německu. Miloslava Wajse zajímaly i jiné skutečnosti, kterým věnoval náležitou pozornost. Např. tomu, že Jan Kollár nikdy nenavštívil Lužici, zajímal se jen o vymřelé Slovany. „*Ve Výmaru pravidelně navštěvuji rodinu Schnabelrauchovu. Paní Ludmila je Kollárovou pravnučkou a její vnučka je také Ludmila (jméno se dědí po Kollárově dceři) - zatím poslední výhonek Kollárova rodu. [...]* O Kollárově jsem měl před lety fejeton v *Kostnických jiskrách*. Na Kollárovské téma jsem dvakrát přednášel v Praze (*Kollárova Mína a skutečná Bedřiška; Báseň a pravda v prvních dvou zpěvech Slávy dcery*). V lednu budu mít besedu o Kollárovi ve Varch pro učitele. Článek chystám pro *Lázeňský časopis (Byl Jan Kollár skutečně v Karlových Varech?)*.“

STRÁŽ - TISKAŘSKÉ ZÁVODY, KARLOVY VARY

Tato korespondence se týká korektur v Lázeňském časopise, kdy Miloslav Wajs v dopise z 30. listopadu 1988 nesouhlasí se zásahem korektorky, která upravila v článku „Navštívil Jan Kollár Karlovy Vary?“ /*Lázeňský časopis, srpen 1988, s. 10 n/* jméno Jana Kollára na Ján Kollár. „*Takto znetvořené jméno Kollárovo jsem nenašel v žádném českém literárněhistorickém díle ani v žádné encyklopedii. Kollár, sice rodem Slovák, zastával stejně jako Pavel Josef Šafařík zásadu psát česky.[...] Nejsme přece na Slovensku, ale v Čechách!*“

Dne 7. prosince 1988 přišla odpověď z tiskařských závodů: „*Při provádění domácí korektury byl použit Ilustrovaný encyklopedický slovník, II. díl, Academia 1981. Na straně 160 je uvedeno: Kollár Ján, 1793 - 1852, č. a sl. básník, hl. představitel nár. klasicismu v č. a sl. poezii, atd.*“ Stížnost osobně projednali a učinili patřičná opatření.

V dopise ze 17. prosince 1988 odepisuje M. Wajs, že sám Kollár se nikdy Ján nepodepisoval a jistě by s novou úpravou rodného jména nesouhlasil. „*Je pravda, že v Ilustrovaném encyklopedickém slovníku z r. 1981 je uvedeno jméno Ján s čárkou. Je ovšem též pravda, že v dosavadních příručkách české literatury /např. ještě v Průvodci po dějinách české literatury od Hrabáka a kol. z roku 1978/ je psáno Jan, podobně jako ve výběru z Kollárových básní z roku 1981, který vyšel v Československém spisovateli.*“

6.6 KAREL ČAPEK NA KARLOVARSKU

Kabinet českého jazyka Krajského pedagogického ústavu v Plzni vydal pro vnitřní potřebu škol Západočeského kraje k 50. výročí Čapkova pobytu u Lažanských v Chyších studii profesora Miloslava Wajse „Chyše v životě a díle Karla Čapka“.

Západočeské Chyše se dostaly do literatury tím, že v roce 1917 nastoupil Karel Čapek na zámek hrabat Lažanských jako domácí učitel třináctiletého gymnazisty Prokopa, syna hraběte JUDr. Vladimíra Lažanského. Koncem dubna odjel s hraběcí rodinou na jejich venkovské sídlo na zámek Chyše u Žlutic. Zde pobýval 5 měsíců. Karel Čapek měl k učitelskému povolání zásadní nechuť, a když mu koncem září 1917 skončila panská služba, s pocitem vysvobození se vrátil do Prahy, kde se věnoval práci, na kterou se těšil - stal se novinářem. O stycích Karla Čapka s rodinou Lažanských po jeho odchodu ze služby není nic známo. „*Autor se pokusil vysledovat, do jaké míry mají Čapkova díla souvislost s Chyšemi na Karlovarsku a zda jeho krátký pobyt v roce 1917 na zámku hraběte Vladimíra Lažanského zanechal umělecky závažné stopy v jeho díle.*“⁴²

K této publikaci napsal prof. Wajs „Historie, v podstatě vážná, ale z odstupu let již i poněkud kratochvilná, o zrodu mé drobné knížky „Chyše v životě a díle Karla Čapka, o rozruchu kolem ní i o bohudík příznivém ohlasu, který vyvolala.“ Zde autor píše, že na upozornění svého přítele PhDr. Františka Bráblíka, CSc., se obrátil se stručným dotazem ohledně vztahu Karla Čapka k Chyším na největšího znalce Čapkova díla dr. Miroslava Halíka. „*Z dopisu, kterým mi 30. března dr. Halík odpověděl, vyjímám: „[...] Zabývám se Čapkem nikoli z úřední povinnosti, nýbrž z vlastního zájmu a jako soukromá osoba. Mohu Vám sdělit, že dřívější strohé poznámky o pobytu Čapkově v Chyších zakládaly se vesměs na nepřesných a neurčitých zmínkách, které se nám však podařilo v posledních rocích doplnit na základě úředních pramenů a svědectví některých žijících zaměstnanců hraběte Lažanského i těch, kteří s Čapkem pobyt v Chyších sdíleli od května do září 1917[...]. Sám jsem před několika roky Chyše navštívil, abych se seznámil se zámeckým prostředím. V posledním roce věnovala pozornost Čapkovu pobytu v Chyších paní Marie Šulcová, které se také podařilo mnohé z toho, co jsem už znal, obohatit o další zprávy. A protože prožila své dětství v Chyších a poměry ještě z doby Lažanských osobně zná, podařilo se jí ještě navázat spojení s několika pamětníky. Její poznatky jsem doplnil přesnější datací i*

⁴² Karel Čapek a hrabě Lažanský, Pravda 49, Plzeň 22. 6. 1968, inv. č. 1017, LP 1701.

vymezením dohadů [...]. Paní Šulcová připravila z tohoto materiálu stať o vztahu K. Č. k Chyším, která však nebyla dosud publikována [...].“

K tomuto dopisu se vztahuje část odpovědi prof. Wajse dr. Halíkovi. „Vidím, že se o Čapkově epizodě u Lažanských už hodně pracuje. Přicházím snad k tomuto tématu poněkud pozdě, i když se už nějaký čas jím zabývám.“ [...] Poněvadž, jak vidím, chystají se o Čapkovi dvoje zpracování pro publikaci, ale v dohledné době asi nevyjdou, dokončím svoje čapkovské studie na vlastní pěst.“ K 1. dubnu 1966 zahájil profesor Miloslav Wajs práci na své publikaci a v únoru 1968 byla vydána.

Dále prof. Wajs píše: „1. května 1967 otiskla Lidová demokracie můj fejeton Učitelská epizoda Karla Čapka. Článek vzbudil pozornost dr. Halíka, který opravil některé jeho věcné nedostatky v LD 26. května. Omluvil jsem se redakci a dr. Halíkovi jsem poslal na vědomí opis tohoto listu. Nato mi odpověděl dr. Halík velmi věcným dopisem z 9. června a seznámil mě v něm s leckterými fakty z Čapkovy biografie a bibliografie, což mi bylo velmi vítáno.“

6.6.1 POSUDEK NA PRÁCI CHYŠE V ŽIVOTĚ A DÍLE KARLA ČAPKA

Dne 30. listopadu 1966 vydal posudek doc. Václav Jílek. Zde píše, že vztahem K. Čapka k Chyším se nezávisle na sobě zabývají dva autoři, a to karlovarský prof. Miloslav Wajs a spisovatelka Marie Šulcová. První publikace je rázu dokumentárního „Chyše v životě a díle Karla Čapka, druhá rozvíjí tuto látku beletristicky „Kruh mého času“. „Kdežto Šulcová zpracovává svou látku spíše umělecky, pomáhá si svou fantazií, vymýšlí si, co K. Čapek v Chyších řekl apod., Wajs se proti tomu přísně drží literatury a pramenů, které kriticky srovnává a hodnotí, a teprv potom oznamuje čtenáři výsledky svého zkoumání. Jistě Wajsův způsob je správnější, vědecktější, avšak metoda Šulcové by se lépe hodila jako námět krásné literatury.“ Dále doc. Jílek píše, že autor užil všeho, co je zatím dostupné z čapkovské literatury i z čapkovských materiálů jiných, jako je korespondence, doklady o vydáních Lažanského panství aj. „Postupuje vážně, uvážlivě, nijak se nechce dobrat nějaké senzace, a to je veliká přednost jeho zpracování. Velmi se mi např. líbilo, jak nevěří ani údajům H. Čapkové, sestry obou bratrů, která jako starší mnoho pamatovala ze života obou Čapků a údaje své zaznamenala.[...] Wajs si velmi bystře ověřil údaje H. Čapkové a srovnal je s Čapkovými listy, které psal S. K. Neumannovi.“ Zmiňuje se také, že obohacením práce je vyčerpávající sledování děl K. Čapka, která se nějak vztahují

k Chyším a jejich okolí. „Vcelku lze hodnotit Wajsovu důkladnou studii, a to z toho důvodu, že svým odborným základem obohatí vědomosti učitelů středních i odborných škol.“ Doc. Jílek tuto práci doporučil k vytištění, aby se dostala do rukou učitelů. Přesto měl několik připomínek, např. doporučoval, aby se na počátku práce několika slovy promluvílo o Chyších, kde leží, jak jsou situovány apod. Nelíbilo se mu, že se na konci práce čtenář rozloučí poučením o Lažanských. Na závěr doc. Jílek poradil profesoru Wajsovi, aby se obrátil s dotazem na dr. Miroslava Halíka, vydavatele díla K. Čapka, zda něco ví o působení spisovatelově v Chyších.

Profesor Miloslav Wajs také uveřejnil několik článků o Karlu Čapkoví v Lázeňském časopise. V roce 1982 článek „Čapek a Karlovarsko“ a v září 1983 „Karel Čapek na Toužimsku“. Zde autor píše o tom, že v karlovarském okrese se nacházejí tři místa, poznamenaná kratší nebo delší přítomností českého prozaika a dramatika. Nejvíce je znám, jak již bylo řečeno, pobyt na zámku v Chyších roku 1917. Karlovarské pobyty v letech 1932 až 1935 se promítly nejen do několika jeho drobných novinářských útvarů, ale poskytly Čapkoví i duševní pohodu. „Význam Chyší a Karlových Varů pro Čapka samého i pro jeho tvorbu jsem se pokusil osvětlit v příspěvku, otištěném v Lázeňském časopise (srpen 1982 - Čapek a Karlovarsko).“ Je však ještě třetí místo, kde jsou utajeny Čapkovy stopy, a to Hrádek u Prohoře na Toužimsku.

V roce 1988 vyšel v Lidové demokracii článek „S Čapkem v Žihli a Chyších“. Původní název fejetonu zněl „Za Karlem Čapkem v Žihli a v Chyších“. Četné redakční škrty a jiné úpravy textu značně narušily na několika místech plynulost vyprávění. Závěr byl zestručněn a pozměněn tak, že se v něm profesor Wajs jako autor nepoznával.

V témž roce publikoval článek k 50. výročí úmrtí Karla Čapka 25. 12. 1938 „Prokop Lažanský a jeho učitel Karel Čapek“ a ve Zpravodaji Okresního muzea a galerie v Rakovníku článek „Maturant rakovnické reálky Prokop Lažanský, jediný žák Karla Čapka“.

V letech 1989 - 1992 vyšly články např. „Tři sourozenci na Prohořském hrádku“ v Lidové demokracii, „Karel Čapek a západní Čechy“ v plzeňské Pravdě, „Rok Karla Čapka“ v Lázeňském časopise nebo „Karel Čapek v západních Čechách“ v Plzeňském deníku. V tomto článku profesor Wajs popisuje, kdy a kolikrát navštívil Karel Čapek Karlovy Vary. Tento fakt nelze spolehlivě zjistit, jelikož takové příležitostné návštěvy nejsou zachyceny v seznamech lázeňských hostů v tzv. kurlistu. Je známo, že zde byl

v roce 1927, kdy sem byl pozván k tehdejšímu ministerskému předsedovi Antonínu Švehlovi. Se Švehlou se sešel Karel Čapek i za svého prvního léčebného pobytu v roce 1932 a potom se s ním zde stýkal i roku 1933. V roce 1932 i v dalších letech lázeňského pobytu 1933, 1934 a 1935 bydlil vždy v Anglickém dvoře v Sadové ulici.

6.6.2 KORESPONDENCE TÝKAJÍCÍ SE KARLA ČAPKA

MARIE ŠULCOVÁ - SPISOVATELKA, AUTORKA DÍLA O K. ČAPKOVĚ „KRUH MÉHO ČASU“

V dopise z května 1967 adresovaném řediteli Ústavu pro další vzdělávání učitelů prof. Zdeňku Nygrýnovi posílá M. Šulcová pozvánku na oslavy Karla Čapka v Chyších, kde je organizátorkou. Ve svém dopise se zmiňuje o prof. Wajsovi a o jeho článku publikovaném v Lázeňském časopise. *„Velice se v něm mylí. Vlastně, je to omyl na omyl a Dr. Halík, čapkológ, už v redakci protestoval. Redakce je nucena uveřejnit opravu. Chtěla jsem Vám zadarmo pomoci. Ovšem vím, že se pan Wais tvářil nevrle. Budiž tedy. Ovšem vyjde-li publikace plná omylů, musí autor i vydavatel počítat s ostrou kritikou; o Karlu Čapkovi se již bludů napsalo dost. Vůbec i tím, že naprosto přehlíží dílo Dr. Halíka, je tato práce neseriózní; takto se vědecky nepracuje - dá-li se vůbec hovořit o nějaké vědecké práci. Tolik jen pro Vaši informaci.*

Profesor Wajs píše, že sám od Marie Šulcové obdržel dopis z 30. května 1967 tohoto znění: *„Chce-li někdo psát o Karlu Čapkovi a Chyších, musí bezpečně ovládat základní fakta; nezná-li je, uvádí čtenáře i redakci v omyl, který v zájmu historické pravdy nelze přejít mlčením.[...] Navíc mne udivuje, že jste se vůbec nenamáhal alespoň prostudovat články, který(!) byly o Karlu Čapkovi a Chyších v posledním roce uveřejněny nejen v ústředních listech, ale i v krajském tisku, a docela jste opomenul citovat; seriózní badatel tyto věci nepomijí [...].*

Na tento dopis odpověděl prof. Wajs dne 30. června 1967. *„Na osobní útoky psané nevybíravými slovy neodpovídám. Jen proto, abych nebudil dojem, že mlčení znamená souhlas, poznamenávám, že látku o vztahu Karla Čapka k Lažanským jsem měl zpracovanou již v dubnu 1966, zcela bez použití Vašich statí [...].“*

Odpověď přišla 4. července 1967. *„Bylo by hloupé na podrážděný dopis odpovídat podrážděně. Chápu Vaše rozpaky - žádnému autoru není milé, je-li upozorněn na omyly a na to, že látku zpracoval již dříve někdo jiný, jemuž se za to dostalo oficiálního uznání. Nešlo tedy o žádný osobní útok /s nevybíravými slovy/, jak se domníváte, ale o holá fakta. O Karlu Čapkovi a Chyších jsem psala již v roce 1965, v lednu roku 1966 jsem poslala rozhlasovou hru Karel Čapek v Chyších do rozhlasu a od března roku 1966 mi ležel velmi dlouhý a zasvěcený článek o vztahu Karla Čapka k Chyším v redakci Literárních novin.“*

Prof. Wajs píše, že na tento dopis již neodpověděl a tím vzájemná korespondence skončila. *„Neznám znění dopisu, kterým odpověděl za KPÚ Marii Šulcové Zdeněk Nygrýn na její nedůtklivý dopis z května 1967 (bez data). [...] Podotýkám jen, že ze statí, které Marie Šulcová publikovala před vydáním mé knížky, jsem znal jen její stat' z Literárních novin (6. srpna 1966) a tu jsem uvedl v přehledu literatury na str. 31. Příliš mě podceňovala, když se domnívala, že informace k tomuto tématu jsem mohl získat jinak než jejím prostřednictvím.“*

K rukám prof. Wajse se dostal dopis ze dne 27. června 1967, který byl adresován prof. Zdeňkovi Nygrýnovi. V něm Marie Šulcová píše, že velmi vítá snahu spolupracovníků hovořit o Karlu Čapkovi a Chyších. *„Pan Wajs měl mnoho příležitostí si pravdivé údaje ověřit - o Karlu Čapkovi a Chyších vyšlo v minulém i letošním roce dosti článků - seriózních, včetně rozhlasové hry. [...] Pan M. Wajs se ve své práci /přiznal to/ opíral mj. o memoáry Heleny Čapkové. Ovšem Helena Čapková se v nich velice mýlí /už bylo upozorněno nakladatelství/, právě tak, jako Ivan Klíma v publikaci Karel Čapek a dokonce omyl je i ve Slovníku spisovatelů.“* Dále se zmiňuje, že četla článek prof. Wajse v Lidové demokracii, kde je mnoho omylů a nepravd. Redakce byla upozorněna na chyby a nakonec uveřejnila opravu. *„Pan Wajs nutně čerpal některé informace z mých článků /např. Pan nadlesní, Karel Čapek a Chyše - oba z roku 1965, únor, srpen/, jakož i od žijících pamětníků Karla Čapka, o nichž jsem ve svých člancích psala; tito mne také na jeho činnost upozornili - i co se týká neznalostí věcí.“* Na závěr prosí profesora Nygrýna, zda by byl laskav a vydanou brožuru jí zaslal k nahlédnutí *„nerada bych si ji opatřila jinde“*.

Tento dopis přinesl prof. Nygrýn k nahlédnutí Miloslavu Wajsovi, když přijel na návštěvu do Karlových Varů na podzim 1967. M. Wajs si dopis přečetl, opsal si jej a celou

záležitost ještě zrekapituloval dopisem, k němuž přiložil zapůjčený originál. Jeho odpověď zněla: „Z jejího dopisu nabývám přesvědčení, že kromě Š. nikdo o mém tématu nepsal. A toto zjištění mě upokojuje. Za základ odborné práce nemohu ovšem brát její polobeletristické články. Nejlepší je patrně její „Karel Čapek v Chyších“ z LN 6. 8. 1966. Ovšem tam jsou fakta i fikce smíšený.“ Dále popisuje jednotlivé poznámky v článku M. Šulcové, že i ona se dopouští chyb např. v mluvnických pravidlech, v pravopisných chybách atd., ale že by ho nikdy nenapadlo takhle „až hnidopišsky se vrtat v cizím textu“.

Od doby bojů kolem Karla Čapka a o Karla Čapka se profesoru Wajsovi rozrůstala korespondence s dr. Halíkem. Dne 14. prosince 1967 odeslal dr. Halíkovi dopis, kde chtěl ještě jednou a důkladně vyjádřit své stanovisko ohledně spisovatelky Marii Šulcové.

RNDR. ZDENĚK KLEIN - REDAKTOR ZPRÁV SPOLEČNOSTI BRATŘÍ ČAPKŮ

Dne 18. dubna 1992 posílá prof. Wajs zprávu do redakce SBC, kde píše: „V posledním, 24. čísle Zpráv SBC z března 1992, v rubrice „Malý slovník velkého spisovatele“ na str. 7, se čtenář dovídá, že krátká chyšská období zpracovala Marie Šulcová v knize „Kruh mého času“. Šlo o službu Karla Čapka jako domácího učitele syna hraběte Lažanského. Postrádám však /v hesle Chyš u Žlutic/ zmínku o mé publikaci z roku 1967 „Chyš v životě a díle Karla Čapka“. Rád bych na tento nedostatek redakci upozornil, aby vážní zájemci o Čapkovo dílo, a čtenáři Zpráv SBC mezi ně jistě patří, nebyli jednostranně informováni. Moje drobná práce je dokonce citována v závažném díle Viktora Kudělky „Boje o Karla Čapka“ /1987/ v bibliografii na str. 175 a už dříve na ni upozorňuje /v souvislosti s Marií Šulcovou/ např. František Buriánek v monografii „Karel Čapek“ /1978/.“

Na tento dopis odpovídá 12. května 1992 Zdeněk Klein, že si ihned obstaral Wajsovu práci, o které se v dopise zmiňuje a posílá svoji omluvu. „Čtenáři ZPRÁV budou o přesné citaci Vaší knížky informováni v nejbližším čísle.“

Den před obdržení odpovědi od Zdeňka Kleina přichází profesoru Wajsovi dopis ze dne 11. května 1992 od spisovatelky Marie Šulcové, ve kterém píše: „Pan RNDr. Zdeněk Klein, redaktor Zpráv SBC, mi sdělil, jak velice těžce nesete, že se do Zpráv nedostala zpráva o Vaší brožurce „Chyš v životě a díle Karla Čapka“. Požádala jsem

pana doktora, aby nedopatření napravil v některém z dalších čísel - nikdo z nás nemá v úmyslu Vaše dílo opomíjet. Vaši práci ovšem ve svých knihách o Karlu Čapkovi necituji, mám vlastní velmi rozsáhlý primární archív a nebylo třeba sekundárního.“ Dále se v dopise M. Šulcová zmiňuje o chystané oslavě 75. výročí příchodu Karla Čapka do Chyší a 25. výročí odhalení jeho památníku před zámekem, ke kterému sama v roce 1966 dala podnět. „Chystáme proto i čapkovskou výstavu a mezi exponáty dávám také fotokopii Vaší brožurky - nepřehlížím Vás, nikdy a nikde, v každé výstavě figurujete. Až jednou bude v Chyších otevřena stálá expozice „Karel Čapek v Západočeském kraji“, samozřejmě vložím do vitríny ke Karlu Čapkovi i Vaši fotografii, kterou jste ve svém dopisu poslal Památníku národního písemnictví již před 10 let [...], ale v tomto dopise se také velmi ošklivě dotýkáte i mé osoby - pracovníci Památníku mě tehdy dali Váš dopis přečíst. Prý jsem příčinou toho, že Vám nevyšlo Vaše dílo! Jaké dílo, pane profesore? Snad ta brožurka? Ale ta přece bez jakýchkoli nesnází vyšla. O žádném Vašem díle nic nevím.“ Na závěr se ještě zmiňuje, že se tehdy prof. Wajs dotkl i pana Karla Nejdla, historika Karlovarska.

Na tento dopis Marie Šulcové profesor Miloslav Wajs neodpověděl, ale 15. května 1992 napsal Zdeňku Kleinovi: „Mám před sebou průklep dopisu, který jsem Vám adresoval 18. dubna t. r., a z textu není patrné, že bych nesl „velice těžce“ tu skutečnost, že v hesle „Chyše u Žlutic“ [...] není zmínka o mé „brožurce“ Chyše v životě a díle Karla Čapka“. Tu věc jsem jen konstatoval a poznamenal jsem, že by členové SBČ měli být pravdivě informováni. Nevím ovšem, která slova jste v hovoru s paní Šulcovou užil. Ale ten výraz, že jsem to těžce nesl, není patrně Váš. Abych se tak vyjádřil já, tak malicherný přece nejsem. Polopравdy nemám ovšem ze zásady rád. Vám žádnou vinu nedávám; asi jste dostal informace, kterým jste důvěřoval.“ Na závěr dopisu píše prof. Wajs, že veškerá jeho závažná korespondence: „[...]a tedy také všechny dopisy paní Marie Šulcové s mnoha dalšími „libeznostmi“/ se ukládá v mém fondu v Archívu města Plzně. Nikdo tedy neujde spravedlivému posouzení. „Littera scripta manet.““

DOC. PHDR. VLADIMÍR ŠTĚPÁNEK, CSC. - FILOSOFICKÁ FAKULTA UK, PRAHA

Dne 5. března 1968 píše doc. Štěpánek o knize „Chyše v životě a díle Karla Čapka“. „Děkuji Vám za Vaši knížku, pročetl jsem ji se zájmem, je to pěkně napsaná studie. Člověk si při takové příležitosti s povzdechem uvědomuje, kolik talentu a pracovní

chuti bylo a snad ještě je utajeno na našich školách, mezi středoškolskými profesory, jaká je to škoda, že se dostávají k práci, teprve když jsou osvobozeni od školní práce. Mohu Vám blahopřát, že jste našel tak šťastnou a hodnotnou náhradu za pedagogickou aktivitu.“

ING. JAROSLAV LOBKOWICZ

V dopise ze dne 22. dubna 1968 děkuje ing. Lobkowicz profesoru Wajsovi za zaslanoou brožuru „Chyše v životě a díle Karla Čapka, kterou mu věnoval. „*Způsobil jste mi tím velkou radost a s velkým zájmem jsem si ji přečetl.*“

PROF. PHDR. FRANTIŠEK BURIÁNEK, DRSC. - FILOSOFICKÁ FAKULTA UK, PRAHA

V dopise ze dne 20. listopadu 1986 píše prof. Wajs: „*V Praze jsem v říjnu vyslechl Vaše úvodní slova k večeru Marie Šulcové ve Společnosti bratří Čapků, vyjádřil jste se o ní velmi obratně a bylo ve Vašich slovech více zdrženlivé kritiky než chvály. Potlesk byl ovšem silný. Srovnávám Čapky Marie Šulcové s Příběhem staršího bratra od Ilony Borské. Také vyšla vzpomínková kniha Heleny Čapkové, bohužel bez poznámkového aparátu. [...] Škoda, že na Anglickém dvoře v Sadové ještě chybějí tři letopočty Čapkových pobytů. Kdo asi dal jen kusou informaci, když se nápis pořizoval? Už jednou jsem ředitelství Čs. státních lázní upozornil na nedostatek [...] a budu muset to upozornění opakovat.“*

ŘEDITELSTVÍ ČESKOSLOVENSKÝCH STÁTNÍCH LÁZNÍ, KARLOVY VARY

Dne 4. března 1987 píše prof. Wajs ředitelství ve věci: Deska Karla Čapka na Anglickém dvoře v Sadové ulici. „*Letos 17. srpna tomu bude 55let, co byl přihlášek k prvnímu lázeňskému pobytu v Karlových Varech Karel Čapek. Bylo to tedy r. 1932 a tento letopočet je zaznamenán na pamětní desce na Anglickém dvoře v Sadové ulici. Bohužel chybějí dosud letopočty další. [...] Bylo by jisté záslužné, aby ještě letos byly na Čapkově desce vyryty chybějící letopočty 1933, 1934 a 1935. [...] Žádám Vás jako karlovarský literární historik, abyste dali provést úpravu desky největšího českého prozaika a dramatika 20. století.“*

VÁCLAV KAPOUN

V dopise ze dne 18. září 1988 píše prof. M. Wajs: *„Uvědomuji si, že jsem Vám vděčen, že jste mě doslova přinutil, abych napsal tu studii o dvojici žáka a jeho učitele. Stává se mi jasným, že můj čapkovský příspěvek má přece jisté hodnoty (i když je nechci zveličovat) v úsilí dokreslit detaily v Čapkově biografii v roce 1917 a ve snaze doplnit zhodnocení týdnů Čapkovy panské služby z hledisek pro a proti.“*

PHDR. JIŘÍ HALLER - REDAKTOR ČASOPISU NAŠE ŘEČ

V dopise ze dne 5. října 1989 píše dr. Haller: *„Obzvláště jsem Vám vděčen za zaslání studie. Vaše práce o K. Čapkovi je vskutku znamenitá a jsem velmi rád, že jste mi jí věnoval.“*

VÝBOR KLUBU PŘÁTEL KARLOVÝCH VARŮ, KARLOVY VARY

Dne 10. listopadu 1990 píše M. Wajs, že na přání místopředsedy Společnosti bratří Čapků v Praze se pokusil intervenovat na výborové schůzi KPKV, zda by se Klub mohl přičinit o to, aby se Karlovy Vary čestně vyrovnaly v Roce Karla Čapka s dluhem našemu klasikovi nějakým kulturním podnikem, ale z výsledku jednání mohl podat do Prahy jen rozpačitou zprávu. Karlovy Vary tedy patří k městům, poznamenaným pobytem i tvůrčí činností Karla Čapka, ale na jednoho z nejvzácnějších hostů zapoměly. Dále píše, že pokud jde o čapkovskou tradici. *„[...] podařilo se mé soukromé iniciativě, že byly doplněny ještě letos tři chybějící letopočty na budově Anglického dvora, kde K. Čapek třikrát pobýval.“*

6.7 JOHANN WOLFGANG GOETHE A KARLOVY VARY

Profesor Miloslav Wajs se zabýval také vztahy básníka Johanna Wolfganga Goetha ke Karlovarsku. Navázal styk se Společností J. W. Goetha ve Výmaru, jejímž byl členem od roku 1971.

V roce 1966 připravil přednášku „Co daly Čechy Goethovi a co dal Goethe Čechám“. Předmětem této přednášky byl Goethův vztah k Čechám a především k západočeské lázeňské oblasti. *„Karlovy Vary si mohou pokládat za čest, že je Goethe jmenoval na druhém místě mezi městy - po Výmaru a před Římem, kde se mu nejvíce zalíbilo.“*⁴³

V roce 1972 vyšla v Západočeském nakladatelství publikace „Westböhmen in Goethes Leben, Werk und Wirken“. Tato nepřiliš rozsáhlá práce vznikla v kontaktu s německými goethology. Napsána je „vybroušenou“ němčinou. *„Jejím posláním je seznámit zahraniční hosty, kterých u nás nebývá málo, nejen s Goethovým vlastním pobytem v Čechách, s jeho zdejším působením jako vědce, básníka, malíře, ale i s jeho styky s významnými osobnostmi českého i světového kulturního, uměleckého a vědeckého života, i s Goethovým vřelým vztahem k Čechám vůbec, které navštívil celkem sedmnáctkrát.“*⁴⁴ „Slovem i obrazovým doprovodem seznamuje autor s místy, kde Goethe pobýval v Karlových Varech a Mariánských Lázních v letech 1785 - 1823. Četné ukázky z básnickovy tvorby, vztahující se ke Karlovým Varům, svědčí o tom, jak byl Goethe našim městem okouzlen.[...] Svazček je doplněn přehledem knih a článků, věnovaných Goethovým vztahům k naší vlasti. Knížka, první toho druhu u nás od skončení druhé světové války, je určena především učitelům a profesorům germanistům, pokročilejším studujícím němčiny a pak všem, kdo mají zájem o kulturní tradici Karlových Varů.“⁴⁵ Profesor Wajs za publikaci získal cenu lázeňského města.

Poté v roce 1982 vyšly články „Goethe stále živý“, „Goethovy pobyty v Karlových Varech“ a „Před 150 lety zemřel J. W. Goethe“.

V roce 1985 následovaly tři další články na goethovské téma. První článek „200 let od prvního pobytu J. W. Goetha v Karlových Varech roku 1785“ byl otištěn v Lázeňském časopise. Druhý, „Goethe a dnešek“, byl odeslán do redakce Plzeňské Pravdy. A poslední článek vyšel taktéž v Plzeňské Pravdě - „Věrný karlovarský host“.

⁴³ Wajs, M. - *Co daly Čechy Goethovi a co dal Goethe Čechám*, inv. č. 851, LP 1696.

⁴⁴ Fleissig, Karel - *S dvěma titány v západních Čechách*. Pravda č. 133, roč. 54, 1973, inv. č. 1017, LP 1701.

⁴⁵ Wajs, M. *Po Goethových stopách*, Stráž míru 28, 1973. inv. č. 1017, LP 1701.

6.7.1 KORESPONDENCE TÝKAJÍCÍ SE J. W. GOETHA

PHDR. FRANTIŠEK BRÁBLÍK, CSC. - BÝVALÝ KOLEGA NA SES V K. V.

V dopise ze dne 4. března 1970 píše svému příteli prof. Wajs. *„Dobré jméno jsem v Plzni získal letos svým pedagogickým čtením „Westböhlen in Goethes Leben, Werk und Wirken“, které jsem připravil na vyzvání metodika Barneta. Docent dr. Kasl a referentka z ČSAV se oba vyjádřili velmi pochvalně a nenašli kazy, to jsem - upřímně řečeno - nečekal. Ovšem je to látka, kterou se zabývám už tak pět let. Je zcela pochopitelné, že v tom nemůže jít o objevy, ale snad vyhmátnutí toho nejzávažnějšího, co je možno uzavřít do 40 stran, a možná i pohled usedlého karlovarského Čecha byly příčinou, že jsem získal diplom KNV a KPÚ.“*

DOC. PHDR. BOHUMIL KASL - RECENZENT KNIHY O GOETHOVI

Dne 18. ledna 1973 píše prof. Wajsovi: *„... prosím, abyste přijal mé upřímné díky za věnování své knížky „Westböhlen in Goethes Leben, Werk und Wirken“. Potěšil jsem se jejím obsahem už při jejím prvním čtením jakožto recenzent a mám z ní opět radost, když ji dostávám s pěkným vybavením ilustračním a v půvabném rouše knihařském. Vykonal jste hodnotnou a záslužnou práci nejen pro odborníky a milovníky stále živého odkazu Goethova, ale i pro pochopení kulturních hodnot naší země příslušníky různých národů, kteří v Goethovi právem spatřují velkého humanistu.“*

JAROSLAV NEČAS - BIBLIOGRAF V ÚSTAVU PRO ČESKOU LITERATURU ČSAV

Dne 4. května 1973 píše J. Nečas: *„Se zájmem a radostí sleduji již delší čas Vaši práci v oboru literárního místopisu a Vaše knížečka o Goethovi v Čechách, do níž jsem měl příležitost aspoň nahlédnout pár hodin před odjezdem z Bangoru, mne konečně do té míry povzbudila, že Vám posílám toto povídání. Především se domnívám, že by bylo spravedlivé, aby Vaši práci zatím aspoň evidoval náš ústav /tj. Ústav pro čes. a svět. lit. ČSAV/, kde toho času organizují oddělení biografické dokumentace. I jménem instituce obracím se tedy na Vás se zdvořilou žádostí o sdělení Vašich základních životopisných dat, bibliografie a údajů, které sám pokládáte pro svou literární činnost a kulturní, osvětové a vlastivědné působení za významné nebo důležité.[...] Pokud by Vás to příliš neobtěžovalo,*

prosil bych rovněž o laskavé zaslání Vašeho Goetha. Téma je mi velmi blízké, několikrát jsem na podobný námět psal a také v rozhlase jsem měl asi před třemi roky goethovské pásmo se zvláštním zřetelem na básníkův vztah k Čechám.“

BOHUMIL FIALA

Bohumil Fiala poslal 10. února 1978 dopis prof. Wajsovi, ve kterém píše: *„Myslím, že je správná moje domněnka, že jste spisovatelem té krásné knížky Westböhmen in Goethes Leben, Werk und Wirken, jichž asi 10 výtisků jsem věnoval svým známým v obou německých státech. [...] Rád bych si koupil další výtisky jmenované Vaší knížky a byl bych Vám povděčen za sdělení, kde jsou k dostání.“*

Další dopis odeslal Bohumil Fiala 27. února 1980, kde se zmiňuje, že si rád přečetl článek v Kostnických jiskrách „Z církevního života Lužických Srbů“. Dále píše, že by se s profesorem rád sešel osobně a rád by ho seznámil s dr. Boháčem z chebského muzea, který by mu mohl být nápomocen s opatřováním dalších informací o pobytu Goethově u nás.

DR. BOHÁČ - CHEBSKÉ MUZEUM

V dopise ze dne 9. srpna 1984 píše prof. Wajs, že by byl rád, kdyby si mohl zapůjčit k ofotografování obrázek Goethova pomníku. Dále píše, že by rád věděl, kde se tento památník nacházel, a jestli již neexistuje, jaký byl jeho konec. *„Zajímají mě totiž všechny viditelné připomínky Goethových pobytů v západních Čechách. Pokud vím, je v budově pošty pamětní deska, že v hostinci, který stál v těch místech, Goethe přenocoval.“*

V uložené pozůstalosti prof. Wajse se nenachází žádná korespondence od dr. Boháče, přesto jsem v dopise od Bohumila Fialy ze dne 4. srpna 1984 zjistila, že navštívil pracovníka chebského muzea dr. Boháče, který mu potvrdil správnost této informace. *„Od dotyčného obelisku mají v museu snímek, který Vám ochotně zapůjčí.“*

VÝBOR KLUBU PŘÁTEL KARLOVÝCH VARŮ

Dne 10. listopadu 1990 píše výboru prof. Wajs, že goethovské tradice se v Karlových Varech neudrží. „*Jsem jediný člen výmarské Goethovy společnosti v Goethových Karlových Varech, a přece se mi podařilo dokázat, že byla před několika lety upravena fasáda přízemí domu U tří mouřenínů na Tržišti, byl obnoven nápis na budově, byly vyzlacené texty na obou mramorových deskách po stranách vchodu a že byly doplněny tři chybějící letopočty. Osudu Bílého lva bylo věnováno mnoho pozornosti, ale nikdo se nepozastavil nad domem Strauss na Staré louce. Od roku 1945 chátral, až byl - jeden z nejstarších domů ve Varech! - zbourán. A v tomto domě bydlil J. W. Goethe v našem městě naposled v roce 1823. [...] I můj aktivní zájem o Goetha je boj s větrnými mlýny. Článek o neúctě našeho města ke Goethově památce Karlovarské noviny neotiskly. Po tomto géniovi světové literatury není pojmenováno žádné karlovarské prostranství, když byl připraven o svou stezku od Puppů ke Galerii umění ve prospěch Puškina. Co se mi podařilo podniknout pro Goetha? Vydal v Plzni 1972 německy knížečku o něm a jeho vztahu k západním Čechám /už 1970 Cena lázeňského města Karlovy Vary/. [...] Můj článek o Goethovi v Karlových Varech roku 1820 /tedy před 170 lety/ týdeník Prager Volkszeitung neotiskl. [...]*“

MUDR. VLADIMÍR KRÍŽEK - VÝZKUMNÝ ÚSTAV BALNEOLOGICKÝ, MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

Dr. Křížek odeslal 20. srpna 1992 dopis prof. Wajsovi. „*Jako Goethiánovi Vám posílám něco karlovarského! Goethe údajně v roce 1810, tedy kdy psal lehce servilní básně na císařovnu, napsal i tento stesk na potenci. Nejhorší je, že to nemohu najít v originále. Dostal jsem z Weimaru xerox z Tagebücher, ale tam to není. Aby to proboha nebyl podvrh! Kdyby se Vám to v nějakých superpodrobných sebraných spisech podařilo najít, byl bych Vám velmi vděčný za zprávu, to by byla radost!*“

Profesor Wajs odpovídá v této záležitosti 22. září 1992. „*V té intimní záležitosti goethovské jsem se obrátil o radu na dr. Kristla, mého dlouhodobého již přítele v SRN, rodáka z Německých Kralup a Chomutova. Přikládám k nahlédnutí jeho dopis. Ostatně je to znamenitý znalec goethovských lokalit u nás, o čemž svědčí několik vydání jeho publikací Goethe in Böhmen heute s bohatou fotografickou dokumentací.*“

Dne 12. října 1992 přichází profesoru Wajsovi odpověď od dr. Kristla. V dopise prof. Wajs píše, že si s gustem přečetl Goethovu báseň „Das Tagebuch“, kterou vydal s komentářem Hans Sachse /zatím zemřelý/ jako soukromý tisk 1985. *„Knižku mi pro Vás zapůjčil dr. Kristl a po přečtení mu ji zašlete, aby vrácení nešlo zbytečně oklikou. Opakuji „s gustem“, neboť to je perlička v Goethově poezii. Jsem velmi stručný, protože bych rád podal dopis ještě dnes, až půjdu do Vřídelské haly na dva poháry Vřídla [...]. Kdo je překladatel a kde vyšla celá báseň v češtině? [...] Měl byste jako znalec Goetha a lékař podrobit tuto autostylizaci Goethovu rozboru a výkladu.“*

Dne 1. října 1992 přichází odpověď od dr. Křížka, kde děkuje za dopis i zapůjčený dopis dr. Kristla, který vrací. *„Je to tedy autentické, byť to asi nebylo autentický karlovarský dokument, jak jsem se domníval. Pokusím se zmíněnou uvedenou publikaci si vypůjčit.“*

Poslední dopis od dr. Křížka přichází 23. října 1992. Opět v něm děkuje prof. Wajsovi za laskavost a zprostředkování výpůjčky tisku „Tagebuchu“.

6.8 OSTATNÍ AUTOŘI NA KARLOVARSKU

Profesor Miloslav Wajs pravidelně přednášel buď v Kruhu přátel českého jazyka, nebo pro učitele důchodce.

Roku 1972 přednášel v Kruhu přátel českého jazyka na téma „Dvojí setkání Karoliny Světlé a Jana Nerudy s Karlovými Vary“. V úvodu uvedl osobní důvody pro volbu své přednášky. Již od dětství navštěvoval kraj Pojizeří, kde se často vydával s rodiči na návštěvu příbuzných do Letařovic, Českého Dubu atd. Tak poznal kraj Karoliny Světlé a stal se jeho znalcem. Uvádí, že nejvíce zasaženi Karlovými Vary a jeho okolím byli právě Karolina Světlá a Jan Neruda. Oba přispěli významným dílem k české kulturní tradici lázeňského města.

Další přednáška se uskutečnila v roce 1976 a 1977 na téma „Pražský místopis levého břehu Vltavy v díle Jana Nerudy“ k 100. výročí Malostranských povídek a „Pražský místopis pravého břehu Vltavy v díle Jana Nerudy“. Výtah těchto přednášek vyšel ve Zprávách Kruhu přátel českého jazyka v prosinci 1977.

V roce 1986 přednášel prof. Wajs pro učitele důchodce na téma „O životě a díle K. H. Máchy“ a besedoval ve sboru CČE na téma „Máchův Máj z pohledu křesťana“. V úvodu přednášky se profesor Wajs zabýval životními situacemi básníka. Poté věnoval pozornost některým básním, kde Karel Hynek Mácha naznačil „*své osobní nebo třeba jen dobové stanovisko k poměru člověka k Bohu a věčnosti*“.⁴⁶ V třetí části se zabýval rozbořením básně Máj se zřetelem ke vztahu k náboženství, k Bohu a k otázce věčnosti.

V tomtéž roce proběhla beseda na téma „Sestry Rottovy v Karlových Varech“ pro učitele důchodce. Jednalo se dcery Eustacha Rotta, Karolinu Světlou a Sofii Podlipskou.

Posledním autorem, kterým se profesor Wajs zabýval ve své přednáškové činnosti, byl od roku 1985 - 1987 Vilém Mrštík. První přednáška proslovená pro učitele se jmenovala „Vilém Mrštík a jeho Karlovy Vary“. Druhá „Vilém Mrštík“ a poslední „Bude zasazena Vilému Mrštíkovi v Karlových Varech pamětní deska?“.

⁴⁶ Wajs, M. *Máchův Máj z pohledu křesťana*, inv. č. 873, LP 1696.

7 ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo sestavit na základě archivního materiálu životopis Miloslava Wajse a vytvořit ucelený přehled jeho rozsáhlé činnosti s důrazem na literárně-historickou tvorbu.

Obsáhnout veškerá fakta týkající se života a díla Miloslava Wajse by přesahovalo rámec mé diplomové práce. Přesto si myslím, že jsem dostala svých cílů a vytvořila jsem ucelený přehled života a díla spisovatele.

Shrnout a zmapovat osobnost Miloslava Wajse jsem se rozhodla proto, že dosud neexistovala žádná publikace o tomto autorovi a také proto, že pochází z Karlovarského kraje stejně jako já.

Profesora Miloslava Wajse bychom mohli charakterizovat jako přísného, laskavého a nesmírně pracovitého člověka, který si dokázal uchovat duševní svěžest, tělesnou kondici a optimistického ducha. Tento středoškolský profesor měl široké spektrum zájmů nejen o cizí jazyky a cestování, ale rád chodil na procházky, pěstoval turistiku, navštěvoval divadelní představení a rád se stýkal s milými lidmi, jelikož se nerad hádal. To dokazuje i jeho početná korespondence s významnými českými a světovými osobnostmi z oblasti literatury, historie, kultury aj.

Sám Miloslav Wajs napsal: „*Mne napadají dvě věci, jež daly mému životu směr: ve 29 letech jsem přestoupil ze zásadních důvodů k evangelické církvi /Masaryk ve 30/, a jako si vezl Masaryk na nejistou cestu z vlasti za světové války bibli a vzpomínkou báseň Kiplingovu, mají i ta obě literární díla pro mne velký význam vyvážením až nadlidské skromnosti a tichosti mužným sebevědomím bez velikášství.*“⁴⁷

Ve své diplomové práci jsem vycházela z materiálů uložených v Archivu města Plzně v pozůstalostním fondu Miloslava Wajse. Celý fond je důležitým přínosem nejen pro poznání kulturní i literární historie, jazykovědy a dějin školství, ale i poznáním osobnosti tohoto váženého a ušlechtilého člověka. Fond uspořádala, inventář sestavila a úvod k němu napsala PhDr. Hana Dobrá.

V uložených materiálech jsem nenašla informaci, kde by mohl být pochován profesor Wajs. Při pročitání osobní korespondence jsem narazila na zmínku, že rodina Wajsova má rodinný hrob v Praze na hřbitově v Malvazinkách. Na hřbitov v Malvazinkách

⁴⁷ Korespondence Fr. Bráblíkovi ze dne 4. 3. 1970, inv. č. 621/2a, LP 1437.

jsem napsala zprávu s dotazem, zda je zde opravdu pochován profesor Wajs. V zápětí mi odpověděli, že je tomu tak a jedná se o hrob v oddělení BI číslo místa 28.

Autorův význam pro západočeský kulturní život je značný nejen vydanými publikacemi, ale zasloužil se také o to, že byly doplněny tři chybějící letopočty na budově Anglického dvora, kde pobýval Karel Čapek. Dále se mu podařilo odstranit nápis „Se Sovětským svazem na věčné časy“ z budovy okresní správy SNB v Karlových Varech. Velice se zajímal o vzhled Karlových Varů a o opravdovém zájmu svědčí i ta skutečnost, že mu byla udělena Cena lázeňského města Karlovy Vary 1970. Také byl jmenován čestným členem Klubu přátel Karlových Var a stal se předsedou redakční rady Lázeňského časopisu.

8 SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

8.1 LITERATURA

Wajs M. *Chyše v životě a díle Karla Čapka*. Krajský pedagogický ústav v Plzni, Plzeň 1967.

Wajs M. *České literární Karlovarsko. 1. díl, Od r. 1500 do konce 19. století*. Krajský pedagogický ústav, Plzeň 1972.

Wajs M. *Westböhmen in Goethes Leben, Werk und Wirken*, Západočeské nakladatelství v Plzni, 1972.

Wajs M. *Karlovarsko v české krásné literatuře 20. století (shrnutí)*, inv. č. 833a, LP 1697.

8.2 PRAMENY

<http://www.ff.cuni.cz/FF-9129.html> - Přehled děkanů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy od r. 1882.

Materiály z osobní pozůstalosti Miloslava Wajse uložené v Archivu města Plzně

Kartony:

- LP 1420 - 1421

doklady

PhDr. Miloslava Wajse, prof. František Wajs, Albína Wajsová roz.

Košková, MUDr. František Wajs, Emilie Wajsová, JUDr. Josef Wajs,

Antonie Wajsová roz. Kohlíčková, Věra Wajsová roz. Poláková

- LP 1422 - 1428, LP 1432 a LP 1436

korrespondence přijatá a odeslaná

Rodinná, instituce a jednotlivci.

- LP 1437, 1441, 1687, 1689, LP 1690 - 1692, LP 1695 - 1697, LP 1700 - 1703, 1970, LP 1704, LP 1438

rukopisy, sebraný materiál k rukopisům, školská činnost, zájmová činnost, drobné tisky, úmrtní oznámení, fotografie

9 RESUMÉ

Cílem diplomové práce na téma „Literární historik Miloslav Wajs“ bylo sestavit na základě archivního materiálu životopis Miloslava Wajse a vytvořit ucelený přehled jeho rozsáhlé činnosti s důrazem na literárně-historickou tvorbu.

Nejprve jsem popsala život samotného autora. Dále jsem se věnovala jeho prvním literárním počínům, publikační činnosti, školské činnosti a literárně-historickým pracím s regionální tematikou. Tuto poslední kapitolu jsem dále rozdělila na jednotlivé podkapitoly, kde se zabývám samotným Karlovarskem v české literatuře a představím i jednotlivé spisovatele, kteří zanechali své stopy v literatuře Západočeského kraje. Jedná se především o Jana Kollára, Karla Čapka či Johanna Wolfganga Goetha.

V závěru práce se snažím stručně vystihnout charakteristiku osobnosti Miloslava Wajse. Kdo byl Miloslav Wajs, čím se zabýval a o co se zasloužil.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Prof. Miloslav Wajs, životopis, přehled činností, literárně-historické práce s regionální tematikou.

ABSTRACT:

The aim of the thesis entitled „Literary historian Miloslav Wajs“ was compiled on the basis of archival material of Miloslav Wajs's biography and create comprehensive overview of his extensive activity with putting emphases on literary and historical production.

At first, I have described a life of the author. Then I was devoting to his first literary pieces of work, publication and educational activities and literary and literary and historical publications with regional issues. I have divided the last chapter into particular subsections, in that I was concerned with Karlovarsko in Czech literature and I was introduced the writers, who left their marks in literature of the West Bohemian region, mainly as Jan Kollár, Karel Čapek or Johann Wolfgang Goethe.

At the end of my thesis I try to describe the characteristics of Miloslav Wajs and his personality, who was he and what did he done in his culture life.

KEYWORDS:

Prof. Miloslav Wajs, CV, a list of activities, literary and historical publications with regional issues.

10 PŘÍLOHY

10.1 BIBLIOGRAFIE

Pozn. M. Wajs opatřil výstřižky neúplnými bibliografickými údaji.

1928

Stipendia pro československého studenta, Lidové noviny, 8. 11. 1928.

1929

Opuštěný chlapec, Mladý venkov, 8. 11. 1929.

1931

Červen, Mladý venkov, 12. 6. 1931.

1933

Krajinský tisk a profesor, Obrana lidu, Mladá Boleslav, 27. 1. 1933.

Profesoři ve škamnách, Směr, 28. 4. 1933.

Jak rostla Družstevní práce, Nymburské listy, 26. 5. 1933.

Kdybych byl ministrem železnic, Rodný kraj, 27. 7. 1933.

1937

Čeština vývěsních štítů a reklamních nápisů, Naše řeč, 1937.

1939

Posudky a zprávy, Louis Aragon: Basilejské zvony, Naše řeč XXIII, 1939.

1941

Posudky a zprávy, Mirek Elpl: Tři zlaté poháry, Naše řeč XXV, 1941.

Svatopluk Čech o evangelících, Kostnické jiskry, 1941.

Thámův básnický almanach a naši potoleranční evangelíci, Kostnické jiskry, 1941.

1942

Počátky našich tolerantních církví v očích osvícenského učence, Kostnické jiskry, 1942.

1943

O slově Bůh s hlediska jazykové správnosti, Kostnické jiskry, 1943.

Jazykové zákampí, 24. 10. 1943.

1944

Poslední mělnické kázání prof. Dra Žilky, Kostnické jiskry, 1944.

1945

- Za dobrým člověkem, Ohlas, Mělník, 1945.
Za očistu naší mateřštiny, Ohlas, Mělník, 1945.
Když zbraně umlkly, Ohlas, Mělník, 28. 6. 1945.
Nechte maličkých..., Ohlas, Mělník, 1945.
II. Když zbraně umlkly, Ohlas, 1945.
Feuilleton - Když zbraně umlkly III., Ohlas, Mělník, 1945.
Řečníkům na uváženou, Ohlas, Mělník, 16. 8. 1945.
Komu je určena, Ohlas, Mělník, 16. 8. 1945.
Vstříc podzimu, Ohlas, Mělník, 23. 8. 1945.
Feuilleton - Poesie našich dní, Ohlas, 1945.
Budujeme dnešek, Ohlas, 1945.
Nad Lužicí svítá, Ohlas, 1945.
Rozjímání nad Husovým výročím, Ohlas, 1945.

1950

- Mateřský jazyk se hlásí o slovo, Kostnické jiskry, 26. 3. 1950.
Viny naše, nebo naše viny?, Kostnické jiskry, 7. 5. 1950.

1960

- O lepší náplň programů školních výletů, Odborná škola, Leden 1960.

1966

- Wieder einmal Chopin, Volkszeitung, 13. 1. 1966.
Karlsbader Splitter, 27. 1. 1966.
Z lužického kulturního života, Kostnické jiskry, 24. 8. 1966.

1967

- Chyše v životě a díle Karla Čapka*, Krajský pedagogický ústav, Plzeň, 1967.

1968

- Jan Kollár a Lužica, Rozhled, Budyšín, 1968.
Neun- nicht sechsmal, Volkszeitung, 21. 6. 1968.
Manko v letopočtech, Stráž míru, 9. 7. 1968.
Stud za směrovky, Stráž míru, 6. 8. 1968.

1969

- Těžkopádný mechanismus PNS, Lidová demokracie, 17. 8. 1969.

1970

- Jan Kollár a Karlovy Vary, Sborník Minulostí Západočeského kraje VII, Plzeň 1970.

1971

JUDr. Gustav Villani, Lidová demokracie, 28. 7. 1971.

Václav Srb, Lidová demokracie, 18, 12. 1971.

1972

Nejstarší česká oslavná báseň na Karlovy Vary, Sborník Minulostí Západočeského kraje IX. Plzeň 1972.

Básně o Jáchymovu ze 16. století, Zpravodaj města Jáchymova, leden 1972.

Z lužickosrbského kulturního života, Kostnické jiskry, 21, 6. 1972.

České literární Karlovarsko 1. díl od r. 1500 do konce 19. století, Krajský pedagogický ústav, Plzeň, 1972.

Westböhmen in Goethes Leben, Werk und Wirken, Západočeské nakladatelství v Plzni, 1972.

1973

Česká literární tradice na Karlovarsku, Lidová demokracie, 16. 1. 1973.

Česká literatura na Karlovarsku, Stráž míru, 16. 1. 1973.

Westböhmen In Goethes Leben, Frankfurt, 30. 3. 1973.

Západní Čechy a J. W. Goethe, Lidová demokracie, 22. 3. 1973.

Po Goethových stopách, Stráž míru, 30. 1. 1973.

Westböhmen in Goethes Leben, Werk und Wirken, Nové knihy, 24. 1. 1973.

S dvěma titány v západních Čechách, Pravda, 6. 6. 1973.

1975

Kypr, ostrov apoštola Barnabáše, Evangelický kalendář 1976, Kalich Praha 1975.

1976

Řeckem prvních evropských křesťanů, Evangelický kalendář 1977, Kalich Praha 1976.

Nad hrobem Jana Arnošta Smolera, Kostnické jiskry, 7. 1. 1976.

Pražský místopis levého břehu Vltavy v díle Jana Nerudy, Zprávy Kruhu přátel českého jazyka, 27. 5. 1976

1977

Až bude padat hvězda, Kostnické jiskry, 27. 4. 1977.

Pražský místopis pravého břehu Vltavy v díle Jana Nerudy, Zprávy Kruhu přátel českého jazyka, 28. 4. 1977.

Rod Jana Kollára žije ve Výmaru, Kostnické jiskry, 13. 7. 1977.

Křesťanské tradice maloasijského Efesu, Kostnické jiskry, 12. 10. 1977.

Křesťanství v Tunisku, Kostnické jiskry, 29. 9. 1977.

Křesťanství v Alžírsku, Kostnické jiskry, 27. 9. 1977.

Z evangelické Lužice, Kostnické jiskry, 13. 7. 1977.

1980

České látky v díle Jakuba Barta-Čišinského, Lětopis Instituta za serbski ludospyt, 27. 1. 1980.

Z církevního života Lužických Srbů, Kostnické jiskry, 6. 2. 1980.

První záznam lidové mluvy Podještědské na gramofonové desce, Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé, 15. 2. 1980.

Jak jsem sbíral nářeční materiál v Podještědí, Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé, srpen 1980.

1981

Z karlovarského sboru ČCE, Kostnické jiskry, 1. 1. 1981.

Jiří Mahen a jeho Mrtvé moře, Kostnické jiskry, 30. 9. 1981.

1982

Čapek a Karlovarsko, Lázeňský časopis, srpen 1982.

1983

O Lužických Srbech trochu jinak, Kostnické jiskry, 4. 5. 1983.

Karlovarské intermezzo Karolíny Světlé, Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé, červen 1983.

Karel Čapek na Toužimsku, Lázeňský časopis, září 1983.

1985

Goethe poprvé, Lázeňský časopis, červenec 1985.

Karlsbader sommer 1985 und 1785, Prager Volkzeitung, 13. 9. 1985.

1986

Weltmeister in einer ungewöhnlichen Disziplin, Prage Volkszeitung, 1. 8. 1986.

Evangelická Lužice včera, dnes - a zítra?, Kostnické jiskry, 13. 8. 1986.

1987

Pamětní deska Vilému Mrštíkovi?, Lázeňský časopis, květen 1987.

Z odkazu velkého klasika, Pravda, 22. 7. 1987.

1988

Maturant rakovnické reálky Prokop Lažanský, jediný žák Karla Čapka, Zpravodaj Okr. musea a galerie v Rakovníku 1988, 4.

Básník J. S. Machar v Kyselce, Lázeňský časopis, září 1988.

Otazníky kolem první české básně na Karlovy Vary, Lázeňský časopis, říjen 1988.

MUDr. Emanuel Engel a jeho pacient Vilém Mrštík, Lázeňský časopis, listopad 1988.

Čapkovy Vary, Lázeňský časopis, prosinec 1988.

S Čapkem v Žihli a Chyších, Lidová demokracie, 16. 12. 1988.

1989

České verše na Karlovy Vary z let 1800 - 1860, Lázeňský časopis, únor 1989.

Návštěvníci z Lužice, Lázeňský časopis, duben 1989.

Vřídlo v latinské poezii 16. století, Lázeňský časopis, květen 1989.

Několik poznámek k 71. valnému shromáždění Goethovy společnosti, Lázeňský časopis, srpen 1989.

Ještě k Bohuslavu Hasištejnskému z Lobkovic, Lázeňský časopis, říjen 1989.

Napsal jsem básně na všechny prameny, Lázeňský časopis, listopad 1989.

Tři sourozenci na Prohořském hrádku, Lidová demokracie, 8. 11. 1989.

Život kolem pramenů v literatuře 19. století, Lázeňský časopis, prosinec 1989.

Malá karlovarská záhada odhalena, Lázeňský časopis, prosinec 1989.

Karel Čapek a západní Čechy, Pravda, 29. 12. 1989.

1990

Rok Karla Čapka, Lázeňský časopis, leden 1990.

1992

Procházka Karlovými Vary, Okresní knihovna Karlovy Vary, 1992.

Významní návštěvníci a hosté Karlových Varů, Okresní knihovna Karlovy Vary, 1992.

Dvojí výročí Karla Čapka na Karlovarsku, Deník Karlovarské noviny, 5. 9. 1992.

Pomník Karla Marxe sem nezapadá, Deník Karlovarské noviny, 21. 8. 1992.

Karel Čapek v západních Čechách, Plzeňský deník, 5. 11. 1992.

1993

J. W. Goethe zůstává stále mezi námi, Týdenk Karlovarska, 7. 10. 1993.

Ohlédnutí za radostným dnem Mariánských Lázní, Mariánskolázeňské listy, 30. 9. 1993.

Lusatica v časopisech a novinách

1929/30

Studentský dík v Budyšině - Studentský časopis (dále: SČ) 9, 1929/30, s. 31.

Lužickosrbské studentstvo - SČ 9, 1929/30, s. 286.

1930/31

Dopis z Lužice /0 schad' zowance v Kulowě/ - SČ10, 1930/31, s. 38 n.

Národ, na nějž se zapomíná - Rodný kraj, Mladá Boleslav, 23, č. 26.

Dopis z Lužice - Rodný kraj 23, č. 34.

Dopis z Lužice - Hlasy pojizerské, Turnov, 45, č. 33.

Nezapomeňte na Lužici - Pojizerské listy 48, č. 33., 1931.

O Hálkově návštěvě v Lužici r. 1861 - Lužickosrbský věstník (dále: LSV) 12, 1931, s. 77.

1931/32

Ze života lužickosrbského studentstva - SČ 11, 1931/32, s. 47.

Serbowka w Prazy - SČ 11, 1931/32, s. 108.

Lužice včera - Směr, Praha, 1932, č. 50.

Lužice dnes - Směr, 1932, č. 51.

Siebrovy německé práce o lužickém bájesloví - LSV 13, 1932, s. 73 n.

1934

Menšina v menšině /o Češích v Rašowě a v Hajnicích/ - LSV 15, 1934, s. 8.

1939

V čem je světová hodnota lužické srbštiny - LSV 19, 1939, s. 35 n.

1945

Nad Lužicí svítá - Ohlas, Mělník, 1, 1945, č. 2.

1966

Móc kěrluš - Pomhaj Bóh, Budyšín 16, 1966, č. 8.

Z lužického kulturního života /Jan Arnošt Smoler/ - Kostnické jiskry (dále: KJ), Praha 51, 1966, č. 28.

1967

Malo znaty česki přec'el Serbow /JUDr. Josef Wajš/ - Rozhled 17, 1967, s. 148 n.

1968

Jan Kollár a Lužica - Rozhled 18, 1968, s. 171 n.

Praski student Jakub Bart a Karlowe Wary - Rozhled 18, 1968, s. 307 n.

1972

Z lužickosrbského kulturního života - KJ 57, 1972, č. 23.

Milý host z Lužice /Dr. Jan Cyž/ - Lázeňský časopis, Karlovy Vary, 1972, č. 1.

1973

Die schriftlichen Kontakte J. A. Smolers und M. Hórniks mit dem Prager Professor I. L. Hanuš - Lětopis, rjad C, 1973, č. 16, s. 90 n.

1974

Přecel Serbow w Praze zemrěl /Univ. prof. dr. Otakar Vočadlo/ - Katolski Posel, Budyšín, 24, 1974, č. 7.

Karolina Světlá v lužické srbštině - Zpravodaj Sdružení rodáků a přátel kraje Karoliny Světlé, Světlá p. J., 5, 1974, č. 1.

Svědectví lužickosrbského publicisty o Karlových Varech na počátku první světové války. - Připojen překlad: Jan Skala: Obrázek z války - Lázeňský časopis 1974, č. 7.

1975

Čechy v životě a tvorbě Jakuba Barta-Čišinského, Přehled lužickosrbského kulturního života, Praha, 1975, č. 24.

1976

Nad hrobem Jana Arnošta Smolera, KJ 61, 1976, č. 2.

1977

Z evangelické Lužice - KJ 62, 1977, č. 25.

1978

Z církevního života Lužických Srbů - KJ 63, 1978, č. 7.

1980

České látky v životě a díle Jakuba Barta-Čišinského - Lětopis, rjad A, 1980, č. 27, s. 75 n.

1983

O Lužických Srbech trochu jinak - KJ 68, 1983, č. 16.

1985

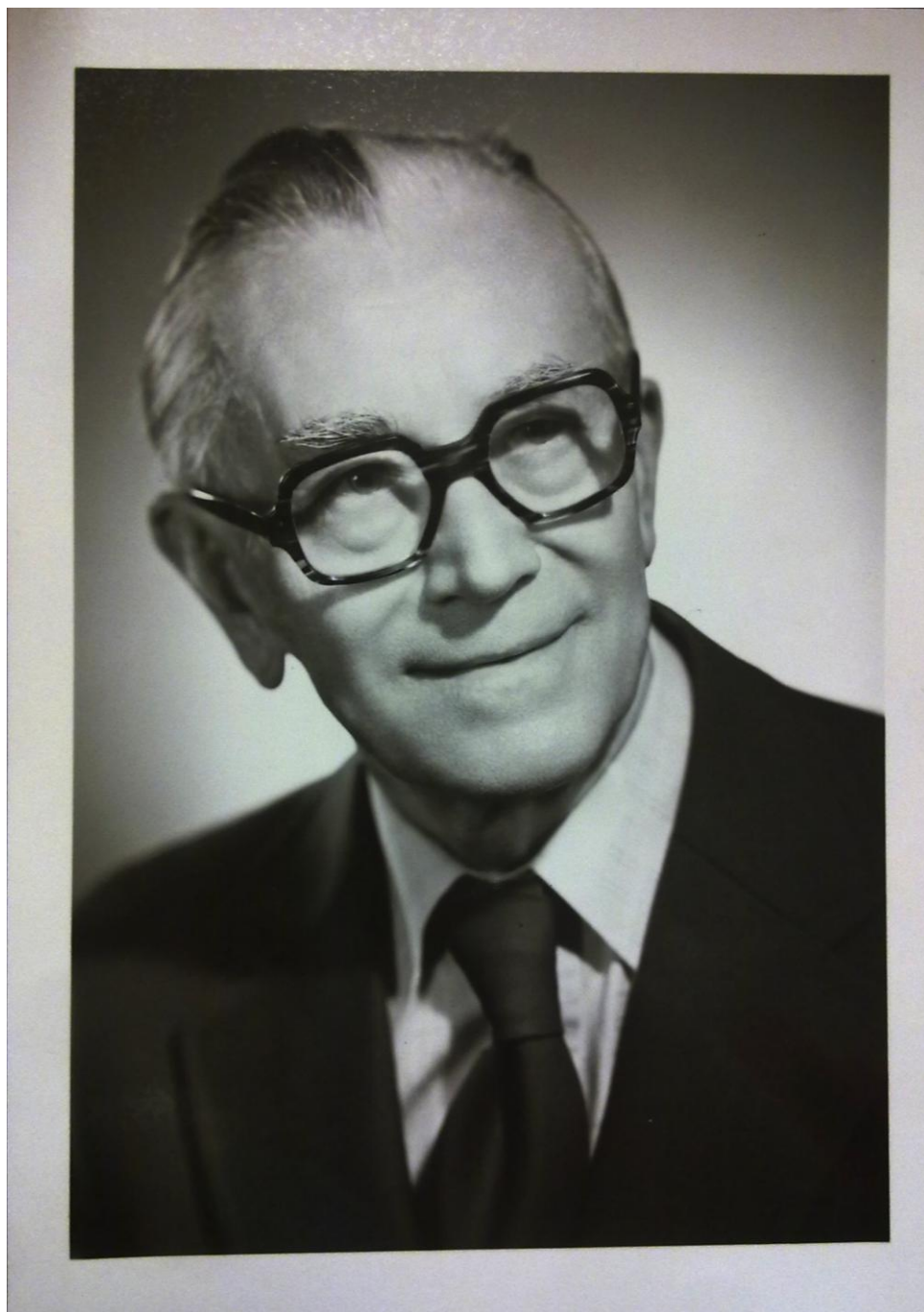
Nowe přinoški k žiwjenju a d'žělu Pětra Bezruča - Rozhlad, Budyšin 15, 1985, s. 239 n.

1986

Evangelická Lužice včera, dnes a zítra? - KJ 71, 1986, č. 27.

10.2 OBRÁZKY

PORTRÉT PHDR. MILOSLAVA WAJSE

PORTRÉT MILOSLAVA WAJSE (Z DOBY 2. SVĚTOVÉ VÁLKY)

FOTOGRAFIE MILOSLAVA WAJSE S MANŽELKOU VĚROU

